

ЗБІРКА КОНСПЕКТІВ УРОКІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Навчально-методичний посібник

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

ЗБІРКА КОНСПЕКТІВ УРОКІВ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Навчально-методичний посібник

Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2022

УДК 373.3.04-056.262:811.161.2(072)

З-41

*Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету спеціальної та інклюзивної освіти
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 5 від 25 листопада 2021 р.)*

Упорядники: Т. М. Гребенюк, Г. П. Серпутько.

Рецензенти:

Рахуба Наталія Олександрівна – кандидат педагогічних наук, тифлопедагог спеціального дошкільного закладу для дітей з порушеннями зору № 219 м. Києва.

Мельник Вячеслав Іванович – директор Кам'янець-Подільської спеціальної школи Хмельницької обласної ради.

З-41   **ЗБІРКА КОНСПЕКТІВ УРОКІВ З УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ІЗ
ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ.** Навчально-методичний посібник
/ упорядники : Т. М. Гребенюк, Г. П. Серпутько. Київ : Вид-
во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. – 70 с.

До навчально-методичного посібника увійшли різні за структурою та тематичним наповненням конспекти уроків. Добірка конспектів уроків учителів-практиків пропонується як збірка тренувальних матеріалів для студентів спеціальності 016.05 Спеціальна освіта (тифлопедагогіка) з навчальної дисципліни “Спеціальна методика української мови”.

Збірка методичних розробок уроків прислужиться й учителям-початківцям, які лише розпочинають працювати з молодшими школярами із порушеннями зору, а також учителям, котрі постійно відшліфовують свою педагогічну майстерність.

УДК 373.3.04-056.262:811.161.2(072)

ЗМІСТ

Замість передмови	4
<i>Гребенюк Т. М., Серпутько Г. П.</i> LEGO-технології на уроках української мови у навчанні школярів із порушеннями зору.....	4

1. НАВЧАННЯ ГРАМОТИ УЧНІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

<i>Л. В. Гарбарчук</i> Урок української мови для дітей зі зниженим зором, 1 клас.....	15
<i>О. О. Дерев'янку</i> Урок письма для незрячих учнів, 1 клас	20
<i>Т. А. Цюрмаста</i> Урок читання, 1 клас.....	28

2. ОРФОЕПІЯ ТА ОРФОГРАФІЯ

<i>О. М. Пономаренко</i> Урок української мови, 3 клас.....	33
<i>Т. А. Цюрмаста</i> Урок української мови, 1 клас.....	39

3. ГРАМАТИКА

<i>С. В. Котлярова</i> Урок української мови, 4 клас (за програмою для дітей зі складними порушеннями розвитку)	43
<i>В. І. Одинець</i> Урок української мови, 2 клас.....	48
<i>Н. М. Ряболус</i> Урок української мови, 2 клас.....	53
<i>Ю. А. Супрунова</i> Урок української мови, 3 клас.....	58

4. РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ

<i>Т. І. Пудікова</i> Урок розвитку зв'язного мовлення, 2 клас.....	65

*Т. М. Гребенюк,
Г. П. Серпутько*

Замість передмови

LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У НАВЧАННІ ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Значний вплив на процес навчання дітей із порушеннями зору здійснюють і загальнопедагогічні засади концепції Нової Української Школи, що активно поширюються в українській освітній системі. Зокрема, ефективне застосування в процесі навчання LEGO-технологій дає поштовх для розвитку нових освітньо-ігрових підходів у навчанні й школярів із порушеннями зору. Крім того, у навчанні дітей із порушеннями зору застосування LEGO-технологій має не лише освітній, але й значний корекційно-розвитковий вплив, що реалізується не лише на корекційних заняттях, але й під час вивчення молодшими школярами загальноосвітніх предметів.

Від слів “Leg” і “Godt” у перекладі з датської LEGO означає “Захоплива гра”. LEGO – одна з відомих і поширених на сьогодні педагогічних технологій, що використовує моделі реального світу і предметно-ігрове середовище навчання та розвитку дитини [1, 3]. Основним принципом навчання є принцип “навчання через дію”, адже саме під час конструювання із цеглинок LEGO та їх обстеження сучасні діти легко отримують знання через гру та дослідження.

У молодших школярів із порушеннями зору переважає, зазвичай, предметно-дійове мислення, для них вирішення навіть складних завдань успішно здійснюється через реальне маніпулювання з предметами, їх обстеження, випробовування властивостей об’єктів тощо. Крім того, конструктор LEGO є й важливим засобом унаочнення різноманітних предметів і схем більш складних абстрактних понять чи мовних явищ. Якщо раніше більшість схематичної наочності доводилося виготовляти вчителю

власноруч із різноманітних матеріалів, щоб вони були доступними для сприймання учнів із порушеннями зору, то сьогодні конструктор LEGO допомагає розв'язувати велику кількість і цих завдань.

Трохи докладніше приклади завдань та прийоми роботи із цеглинками LEGO продемонструємо на матеріалі уроків української мови для молодших школярів із порушеннями зору.

У навчанні школярів зі зниженим зором, як і учнів без зорових порушень, зазвичай залучаються завдання зі збереженням кольорових характеристик цеглинок LEGO та якісних й доступних для цієї категорії учнів зображень. Наприклад, наведемо зачини-привітання із цеглинками LEGO, які можна використовувати не лише на уроках, але й під час проведення ранкових зустрічей:

Діти промовляють слова і показують цеглинки відповідних кольорів.

1. Доброго ранку, сонце привітне! – жовта цеглинка.

Доброго ранку, небо блакитне! – синя цеглинка.

Доброго ранку, у небі хмаринки! – сіра цеглинка.

Доброго ранку, трави і квіти! – зелена та червона цеглинки.

Доброго ранку тобі і мені! – оранжева цеглинка.

2. Усміхнемось всім навколо – *(всі усміхаються, діти показують смайлики)*.

Небу, хмарам – синя та сіра цеглинки.

Сонцю, травам – жовта, зелена цеглинки.

Квітам, людям – червона, оранжева цеглинки.

І тоді обов'язково

День для всіх привітним буде! *(знову демонструють смайлики)*.

На основі кольорової диференціації цеглинок LEGO побудовані й такі завдання, як рефлексії, які ви зустрінете на сторінках цієї збірки:

"Сигналізуй"

Учитель називає ряд слів: ананас, абетка, школа, автобус, мак, сорока.

Діти сигнализують цеглинками LEGO, якщо звук [a] зустрічається на початку слова – піднімають червону цеглинку, якщо всередині [a] – зелену, в кінці – жовту.

У навчанні незрячих школярів також можна залучати наведені завдання із цеглинками LEGO, проте слід відповідним чином адаптувати LEGO -матеріал та ігрові завдання. Розкриємо два найбільш поширені прийоми такої адаптації:

1. Диференціація цеглинок LEGO відбувається не за кольором, а за розміром, адже є, наприклад, цеглинки прямокутні і квадратні, з різною кількістю “кнопочок” на цеглинках тощо.

2. За умови збереження диференціації цеглинок за кольором необхідно вводити додаткові позначки, наклеювати їх на цеглинки з метою тактильного розрізнення учнями позначок. Цей прийом, на нашу думку, потребує тривалішої підготовки та кількості тренувань на закріплення і відпрацювання учнями схематичних позначень різних кольорів. Позначення кольорів найлегше асоціювати з різними знайомими дітям об'єктами чи явищами, наприклад, овочами, фруктами тощо. Так, червоний колір має, скажімо, помідор, тому на червону цеглинку наклеюємо гладенький кружечок із цупкого картону. Для того, щоб діти із залишковим зором краще розрізняли ці позначки на основі дотикового та візуального сприймання, позначки можуть бути контрастними до фону цеглинки. Зелений колір має, наприклад, ялинка, тому ми можемо домовитися з дітьми, що зелена цеглинка позначатиметься шерхким трикутничком, помаранчева – шерхким кружечком, як скажімо, апельсин. Жовта цеглинка може позначатися шерхким овалом, на кшталт лимона, синя, наприклад, гладеньким прямокутником чи квадратом – як небо, а сіра цеглинка, наприклад, може бути позначена фігурною позначкою, вирізаною, скажімо, зі спонжика, немов хмарка. Ці позначення кольорів не мають якоїсь сталої системи, ви з дітками можете утворити свій асоціативний ряд, головне, це домовленість про те чи інше позначення кольору. У дитини мають сформуватися чіткі асоціації між предметами, явищами та їх позначеннями, які відповідають певному кольору. А також необхідним є відпрацювання певної системи позначень кольорів на практиці. Проте, як ми вже зазначали, другий прийом, на нашу думку, потребує більшої кількості тренувань та практичного відпрацювання. Можливим є також комбінування обох розглянутих способів, наприклад: червона цеглинка велика

(має 8 “кнопочок”), жовта – менша (6 “кнопочок”), зелена – найменша (4 “кнопочки”) тощо.

Слід обов’язково згадати про те, з чого, зазвичай, розпочинається навчання грамоти, зокрема й учнів із порушеннями зору. Так, у підготовчий період навчання грамоти, коли незрячі школярі лише ознайомлюються із розміщенням крапок шестикрапки, можна використовувати цеглинки LEGO й для ознайомлення із шестикрапкою. Заклеївши зайві крапки клейкою стрічкою, можна вивчати нумерацію крапок за системою Луї Брайля, а пізніше навіть конфігурувати різноманітні знаки шестикрапкової системи.

Використання під час навчання грамоти деталей LEGO дозволяє за більш короткий час досягти позитивних результатів й в опануванні шрифту Брайля, бо робота з конструктором LEGO із засвоєння крапкового складу проводиться у формі гри, що дозволяє легше сформувані необхідні навички на початкових етапах навчання грамоти. Більше того, компанія-виробник LEGO вже не перший рік створює конструктор із буквами, нанесеними шрифтом Брайля, що дасть можливість дітям легко відшуковувати різноманітні букви, знаки, викладати склади, слова, словосполучення, створювати речення тощо. Хоча в Україні такого обладнання наразі ще немає, проте це питання часу; наявність такого конструктора у спеціальних школах України згодом дасть змогу багато в чому замінити й каси букв за Брайлем, виробництво яких вже фактично припинено.

Рис 1

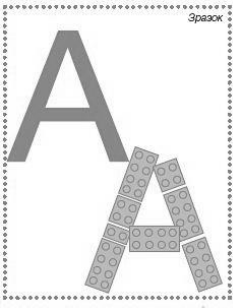

Рис 2 [1]

Під час засвоєння учнями плоскодруканих літер більшість літер алфавіту можна викласти із цеглинок LEGO, що забезпечує їх легке відтворення за зразком та важливе дотикове обстеження, з метою формування і закріплення образів площинних літер.

Коли незрячі учні вже оволодівають системою Брайля, то все ж таки більш практичного застосування набуває підписування цеглинок LEGO шрифтом Брайля, тобто наклеювання на цеглинку підписів шрифтом Брайля з дидактичною метою, але вже не із зазначенням кольору цеглинки, а із найменуванням певних мовних одиниць чи явищ, які вивчаються.

Із цеглинок LEGO, підписаних шрифтом Брайля чи збільшеним контрастним плоскодруком (для учнів зі зниженим зором), можна легко створити орфографічне доміно, яке раніше доводилося виготовляти лише на цупкому картоні з низки підручних засобів.

Для прикладу розглянемо орфографічне доміно на засвоєння правопису слів із префіксами ПРЕ, ПРИ, ПРІ. Так, на одній цеглинці має бути наклеєна перша частинка слова (префікс пре, при або прі), а на іншій цеглинці продовження слова, наприклад: пре + гарний, цікавий, дивний; при + шити, бігти, їхати; прі + звисько тощо. Грати можна у парах. Тоді діти, виставляючи цеглинки одна за одною, ланцюжком, відпрацьовують правила правопису із зазначеними префіксами. Учні тренуються в самоперевірці, перевіряють один одного, у такій невимушеній грі кожного легко може перевірити й учитель. Орфографічне, граматичне чи лексичне доміно можна створювати з різних тем. За такою ж схемою дітям можна пропонувати тренувальні вправи на утворення нових слів за допомогою різних префіксів, наприклад: за + ходити, пере + ходити, ви + ходити та простежувати за зміною значення слів. Схожим чином можна й заповнювати ряди синонімів чи добирати антонімічні пари слів. Наприклад: думати – гадати – міркувати – кумекати; день – ніч, тепло – холод, багато – мало тощо. Цеглинки LEGO допоможуть й у формуванні різноманітних граматичних понять, скажімо, ознайомлення з граматичною категорією числа

однини та множини: один – багато; тренувальне практичне відпрацювання у засвоєнні відмінкової парадигми іменників; поєднання іменників з прикметниками, числівниками тощо.

Для дітей зі зниженим зором усі методичні прийоми з підписуванням цеглинок LEGO також працюють, тільки йдеться не про шрифт Брайля, а про збільшений шрифт, відповідно до зорових можливостей учнів. Школярам, які мають знижений зір і можуть розрізнити зображення на мультимедійній дошці, можна пропонувати відповідні зразки чи шаблони завдань, які вони мають виконати із цеглинок LEGO на парті, а для незрячих учнів чи для дітей із залишковим зором, це все ж таки більше індивідуальний та попарний характер роботи.

Рис 3. [1]

Якщо діти відчують труднощі у виконанні розміщених у підручнику вправ на віднайдення пропущених орфограм, можна для тренування застосовувати й цеглинки LEGO, у цікавій ігровій формі такі завдання учні виконують легше й швидше. Для дітей зі зниженим зором виконання зазначених завдань можна ще й проілюструвати якісним та доступним для їх зорового сприймання зображенням.

Під час письмових аналізів, скажімо синтаксичного розбору речення, незрячі учні, як правило, не складають схем речення. Проте, цеглинки LEGO допоможуть справитись і з цим у цікавій ігровій формі за допомогою тих самих підписів цеглинок шрифтом Брайля.

До прикладу: ми зачитуємо дітям речення, яке спершу треба записати, роздаємо учням LEGO із підписаними цеглинками. На кожній цеглинці написане слово із цього речення. Діти спочатку відтворюють речення за допомогою ланцюжком розміщених цеглинок. Також ми роздаємо дітям маленькі картки із назвами членів речення. Діти розбирають речення, називаючи головні і другорядні члени речення, після чого наклеюють назви головних і другорядних членів речення на відповідні цеглинки зі словами (з іншого боку цеглинки). Ця схема побудови речення може відображати і запитання, які діти ставлять від слова до слова.

Цеглинки із наклеєними запитаннями можуть бути меншого розміру, ніж слова речення. Цими цеглинками-запитаннями діти з'єднують слова, які є членами речення, ніби надбудовуючи другий поверх. Така схема, побудована незрячою дитиною із цеглинок LEGO, нічим не відрізняється від схем, що графічно вибудовують діти, які не мають порушень зору. Раніше навички схематичної побудови речень в учнів із глибокими порушеннями зору було дуже важко сформувати, а LEGO дозволяє легко це зробити у цікавій наочно-дійовій, ігровій формі. Подібних завдань різного типу на граматичні розбори за допомогою цеглинок LEGO вчитель може створити безліч, залежно від теми, завдань уроку та можливостей кожного учня. Залучення цеглинок LEGO може допомогти навіть під час вивчення та розбору не лише простих, але й складних речень різних типів.

Якщо до набору LEGO увести ще й круглі фішки, скажімо з набору блоків Дьенеша, то можна практикувати із незрячими учнями й звуковий аналіз слів не за допомогою фланелеграфа й спеціальних фішок-геометричних фігур, а на основі застосування цеглинок LEGO, або у комбінуванні та виправданому поєднанні обох методик. Для поділу слів на склади учитель може пропонувати дітям такі завдання із цеглинками LEGO: учитель називає слова з різною кількістю складів, а учні мають простукати по парті цеглинками LEGO стільки разів, скільки складів має відповідне слово. Цю вправу можна проводити і попарно, коли один з учнів називає слово, а другий визначає кількість складів. У парах вправа проводиться по чергово.

Не можна ігнорувати й можливостей процесу моделювання з LEGO, адже завдяки цьому діти, зокрема і з порушеннями зору, розвивають конструктивну творчу діяльність, дрібну моторику рук і вправляються в описах збудованих ними конструкцій та об'єктів, що позитивно впливає й на розвиток мовлення школярів.

І наостанок варто згадати про можливості застосування цеглинок LEGO безпосередньо для розвитку дрібної моторики рук школярів із порушеннями зору на уроках і корекційних заняттях, під час проведення пальчикових гімнастик, тематичних фізкультхвилинок тощо. Наприклад:

1. Пальчикова гімнастика “Загадкова цеглинка”

Діти беруть одну цеглинку у праву руку, стискають та розтискають кулачок.

У лівій руці інша цеглинка. Діти виконують ті ж самі дії.

Ця цеглинка – фантазер

Та чудовий масажер.

Візерунчастий бочок

розвиває кулачок.

Міцно ти її здави,

Свою силу прояви.

2. Пальчикова гімнастика “Гусінь”

Діти беруть одну цеглинку, проводять “кнопочками” по тильній стороні долоні спочатку однієї руки, потім другої.

Потім проводять по кожному пальчику спочатку однієї, а далі другої руки.

Крутять цеглинку між долонями по колу.

Підкидають цеглинку догори.

Міцно затискають цеглинку між долонями.

Усі дії з цеглинками відбуваються під зачитування відповідних слів:

На маленьке деревце

Вгору гусінь поповзла.

Гілочки всі проповзала,

І листочки не минала...

Потім раптом покотилась,

Завертілась, закрутілась,

Застрибала, заскакала,

Вниз упала та й пропала!

3. Гімнастика “Пальчики”

Раз цеглинка, два цеглинка,

Пальчик стука по цеглинках.

Тук-тук, тук-тук-тук,

Чуємо веселий звук.

Тук-тук, тук-тук-тук,

Ой, який чудовий звук...

Дитина стукає пальчиками по черзі по кожній випуклій частині цеглинки.

4. Пальчикова гімнастика "Веселі цеглинки"

Ми цеглинки в руки взяли

(діти беруть у кожну руку по одній цеглинці)

І місцями поміняли

(перекладають цеглинки з однієї руки в другу).

Потім міцно їх з'єднали

(скріплюють дві цеглинки разом),

Вгору злегка підкидали

(підкидають з'єднані цеглинки вгору і ловлять).

Раз-два, не відпускай,

А швиденько заховай!

(ховають цеглинки у долоньках за спиною).

Загалом спектр використання LEGO-технологій на уроках української мови, зокрема й у навчанні молодших школярів із порушеннями зору, досить широкий і різноплановий як з огляду забезпечення конструктивно-ігрового значення, так і набуття важливого мовно-дидактичного аспекту.

За допомогою цеглинок LEGO розв'язуються важливі завдання освітньої діяльності початкової школи за такими основними напрямками:

Корекційно-розвиткове значення застосування конструктора LEGO має значний вплив на:

- розвиток дрібної моторики рук, активізує у дітей з порушеннями зору дотикове сприймання, стимулює в них загальномовний, мовленнєвий розвиток, творчі та розумові здібності;
- розвиток у школярів із порушеннями зору навичок орієнтування в мікропросторі;
- збагачення уявлень про навколишній світ, архітектуру, транспорт, ландшафти тощо.
- Систематична та послідовна робота із конструктором LEGO на уроках української мови забезпечує й виконання важливих психолого-педагогічних та загальноосвітніх функцій:
  - розвиток уваги, пам'яті, творчого мислення;

- формування навичок діалогічного мовлення;
- розширення словникового запасу;
- ознайомлення з досить складними лінгво-дидактичними поняттями та абстрактними мовними явищами у доступній для молодших школярів із порушеннями зору формі;
- уміння працювати у парах, групах, спілкуватися;
- створення атмосфери змагання, зацікавлення, успіху [1].

Ефективно організована робота з конструктором LEGO має і великий виховний потенціал: допомагає виробляти певні риси особистості – посидючість, терпіння, взаємоповагу, допомогу, охайність. Усе це й дає можливість активізувати мислення, формувати стійкий інтерес до організованості та загалом предмета вивчення.

Необмежені можливості залучення LEGO-технологій у навчанні школярів із порушеннями зору не вичерпуються цим матеріалом. Кожен учитель, залежно від свого педагогічного досвіду та контингенту учнів із різними порушеннями зору та освітніми можливостями, має свої цікаві, корисні та ефективні напрацювання, деякі з них ви зустрінете і в цій збірці.

До пропонованої збірки увійшли конспекти уроків учителів-переможців конкурсу методичних розробок 2021 року. У методичному конкурсі взяли участь педагоги з різних куточків України: Житомира, Конотопа, Слов'янська, Черкас, Кам'янця-Подільського тощо, і лише дев'ятеро з них здобули перемогу.

До навчально-методичного посібника увійшли різні за структурою та тематичним наповненням конспекти уроків у авторській редакції. Ознайомлюючись зі збіркою та аналізуючи наведені методичні матеріали, студенти зможуть не лише сформулювати загальне уявлення про структуру уроку, специфіку роботи на уроці з учнями із порушеннями зору чи комплексними порушеннями розвитку, але й практично повправлятися у виділенні структурних елементів різних за тематикою і завданнями уроків української мови, творчому їх осмисленні та створенні власних планів-конспектів уроків.

Можливо, у подальшому, до наступної збірки методичних розробок увійдуть й найкращі студентські навчально-методичні напрацювання.

Від упорядників

Використана та рекомендована література:

1. Бак О. Мова в цеглинках. LEGO-система в освітньому просторі Нової Української Школи. Початкова освіта. URL: <http://www.osvitaua.com/2020/02/87282/?fbclid=IwAR3qNxdwqoMcWqw2eZYgr3IOiUBfzdtIugtrwVGYsAcPI-4cLKA1xXLZ7BY> (дата звернення: 12.10.2021).
2. Білинець Д. LEGO-ігри на уроках української мови. URL: https://vseosvita.ua/library/lego-igri-na-urokah-ukrainskoi-movi-122077.html?fbclid=IwAR0ST9LGD3SBc7Ci-nb5E1zc4L1RzWZjbf9BaiW Tk2Q8sove-XdXl7w_Kp0 (дата звернення: 12.10.2021).
3. Близнюк В., Білецька Л., Бригинець Н., Гребенюк Т. Тифлопедагогічне обстеження дітей з порушеннями зору з використанням LEGO : метод. рекомендації. Київ : Кафедра, 2019. 84 с.
4. Близнюк В. Ю., Бригинець Н. В. Тифлопедагогічне обстеження дошкільників з порушеннями зору з використанням конструктора LEGO. *Теорія і практика тифлопедагогіки*. Науково-практичний журнал. Вип. 22-23/2020. С. 25-30.
5. Гребенюк Т. М., Гончарова Н. В. Використання конструктора ЛЕГО у корекційному процесі спеціального дошкільного закладу для дітей з порушеннями зору. *Теорія і практика тифлопедагогіки*. Науково-практичний журнал. Інформаційний бюлетень ВГО “АТПУ”. Випуск № 19/2017. 2017.

1. НАВЧАННЯ ГРАМОТИ УЧНІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Л. В. Гарбарчук
учитель вищої категорії,
учитель-дефектолог
Житомирської спеціальної школи № 1
Житомирської обласної ради

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ДІТЕЙ ЗІ ЗНИЖЕНИМ ЗОРОМ, 1 КЛАС

Тема. Звуки [P], [P’], мала буква “p” (ер). Читання слів і речень з вивченими літерами.

Мета:

Дидактична – ознайомити учнів з артикуляцією нових звуків; формувати вміння виконувати синтетичні та аналітичні дії зі звуками; вчити читати склади, слова з новою буквою; навчити її писати; збагачувати словниковий запас; розрізняти значення багатозначних слів; формувати компетентність спілкування рідною мовою.

Корекційно-розвиткова – розвивати артикуляційну складову мовлення, мислення, дрібну моторику рук; вміння дотримуватися зорових навантажень.

Виховна – виховувати у дітей охайність, старанність, інтерес до навчальної діяльності та вивчення української мови.

Обладнання: малюнки рака, річки; звукові фішки; каса букв; квітка-семицвітка; 6 цеглинок LEGO; контейнер з манною крупкою; малюнки із зображеннями підйомного і водопровідного крана; табличка для стіни слів; презентація, Буквар.

Тип уроку: комбінований урок.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров’язбережувальна

ХІД УРОКУ:

I. Організаційний етап:

Учитель перевіряє готовність учнів до уроку, за потреби діти протирають окуляри. Який сьогодні у вас настрій?

За допомогою цеглинок LEGO покажіть свій настрій на початок уроку.

II. Актуалізація знань, повторення та закріплення матеріалу

1. Гра “Мовчанка”:

Учитель зачитує вірш, якщо в слові зустрічається звук [п] – діти піднімають зелену цеглинку, якщо немає – піднімають червону.

У садочку у Пилипа

Виросла висока липа.

Не лінь було Пилипу

Щодня полоти липу.

"Спасибі!" – до Пилипа

Лопоче листям липа.

2. Гра “ Будуємо вежі”:

Складіть вежі із цеглинок відповідно до букв біля кожного кольору цеглинки (поле, песик, павук, півник). Зразок виконання дій учитель може демонструвати на слайді.

(зелена)	е
(синя)	л
(жовта)	о
(червона)	п

III. Мотивація навчальної діяльності:

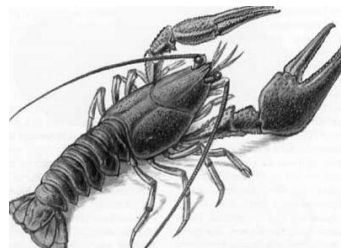
Відгадування загадок:

Має клешні й довгі вуса.

Я і сам його боюся:

Він щипає, мов гусак,

Ну, а звать щипаку... (рак).

Наче скло прозоре, в'ється синя стрічка,
То біжить у море безупинна ... (річка).

(малюнки слів-відгадок прикріплені на дошці). Назвіть перший звук у словах-відгадках.

IV. Повідомлення теми і завдань уроку

Сьогодні ви ознайомитеся з новим звуком і буквою, яка його позначає на письмі, будете вчитися читати нові склади, слова, навчитесь писати маленьку букву р (ер).

V. Вивчення нового матеріалу. Ознайомлення з новим звуком

1. Виділення звуків [р], [р'].

Дірявим ситом із ріки рак носить воду на грядки.

Назвіть слова зі звуками [р], [р']. Визначте їх позицію в названих словах.

Інформація для вчителя. Цікаві факти про раків.

- Рак живе в річках і озерах. У забруднених місцях рак не може жити і гине.
- Удень раки ховаються у своїх укриттях: у норах, під камінням, у корінні дерев, а вночі виходять харчуватися.
- Рак широколапий занесений до Червоної книги України.
- Забарвлення рака змінюється від зеленувато-бурого до синьо-коричневого кольору залежно від місцеперебування і властивостей води.

- Раки можуть вирости завдовжки до 20 см.

- М'ясо раків білого кольору і має приємний, ніжний смак.

2. Артикуляція звуків, віднесення їх до приголосних, позначення фішкою.

3. Аналітико-синтетичні вправи.

1) Гра “Утвори склад”. Утворіть всі можливі склади зі звуками [р], [р'].

2) Гра “Назви звуки”. Учитель називає склад, учні називають звуки, які його утворили.

3) Гра “Мікрофон”. Учні добирають свої слова з новими звуками.

Фізкультхвилинка

Рак ранесенько проснувся (*потягнутись, руки вгору*),

В черевки нові взувся (*по черзі виставити вперед праву і ліву ногу*).

І без мами, і без тата (*руки на поясі, нахили тулуба вліво-вправо*)

Сам пішов собі гуляти (*ходьба на місці.*)

Мимо рибка пропливала (*показати рухи рибки*),

Вона рака не впізнала (*знизати плечима*).

Рак розсердився, роззувся (*по черзі виставити вперед праву і ліву ногу*)

І додому повернувся (*ходьба на місці*).

VI. Ознайомлення з новою буквою

1. Аналіз графічної будови букви, добирання предметів з навколишнього середовища, схожих на букву “ер”.

2. Місце букви в касі.

3. Написання літер “Р”, “р” (ер):

а) у контейнерах з манною крупною;

б) за допомогою 6 цеглинок LEGO.

4. Читання складів з вивченою буквою.

На дошці квітка-семицвітка, всередині буква р (ер), на пелюстках голосні – а, о, у, и, і, е. Під керівництвом учителя діти читають прямі і обернені склади.

Гімнастика для очей

"Совенята"

Сплять маленькі совенята (*очі заплющені*),

Раз! – розкрили оченята.

Подивилися навколо (*кругові рухи очима*),

Потім вгору і додолу (*голова нерухома, рухи очима*).

Вправо-вліво оченята

Повертали совенята.

Оченята – блим, блим, блим!

Відпочити треба їм!

VII. Робота на сторінках Букваря (с. 6-7).

1) Розглядання малюнків, складання звукових моделей слів: равлик, крісло, календар.

2) Вправа “У гості до Читалочки” (читання складів по горизонталі, по вертикалі, читання слів з опорою на прочитані склади).

3) Закріплення навичок читання:

а) Вправа “В гостях у Щебетунчика”

Ра-ра-ра – весела пора.

Рі-рі-рі – кролик у норі.

Ар-ар-ар – укусив комар.

Ір-ір-ір – купили папір.

б) Робота в парах: читання діалогу.

в) Бесіда

Кого ловили хлопчики?

Чим діти ловили раків?

Якими були раки?

4) Словникова робота. Розміщення слова “кран” на стіні слів.
Назвіть предмети, зображені на малюнках.

Яку функцію вони виконують?

Отже, працюють вони по-різному, а називаються однаково.

Яке слово заховалось у схемі?

Складіть речення за малюнками.

До нашої стіни слів розміщуємо ще одну табличку – “кран”.

VIII. Підсумок уроку

1. Бесіда

Яку букву сьогодні вивчили?

Які звуки вона позначає?

2. Рефлексія

Вправа “Кольорова рефлексія” (на партах цеглинки трьох кольорів)

Цеглинка зеленого кольору означає: я задоволений(на) уроком; він був корисним для мене; я багато, з користю працював(ла) на уроці; я розумів(ла) усе, про що йшлося на уроці (було легко).

Цеглинка жовтого кольору означає: урок був цікавим, здебільшого, корисним; я брав(ла) активну участь у ньому; зміг(ла) виконати багато завдань; під час уроку мені було досить комфортно (не все вдалося).

Цеглинка червоного кольору означає: користі від уроку я отримав(ла) мало; зрозумів(ла) небагато з того, про що йшлося на ньому (було важко).

Дякую усім за роботу!

О. О. Дерев'янку

учитель початкових класів

Слов'янської спеціальної школи № 23

Донецької області

УРОК ПИСЬМА ДЛЯ НЕЗРЯЧИХ УЧНІВ, 1 КЛАС

Тема. Ознайомлення зі шкільним приладдям.

Мета:

Дидактична – ознайомити учнів зі шкільним приладдям, його призначенням; навчити правильно розміщувати, орієнтуватися та користуватися приладом для письма шрифтом Брайля, правильно тримати грифель, сформулювати санітарно-гігієнічні вимоги до письма, дотримання правил техніки безпеки.

Корекційно-розвиткова – розвивати увагу, пам’ять, мислення, мовлення, орієнтування у просторі, рухово-кінестетичні дії, формувати точність рухів.

Виховна – виховувати спостережливість, зацікавленість в отриманні нових знань.

Обладнання: прилад для рельєфно-крапкового письма, грифель, аудіоматеріал, тактильний комплект.

Коментар до уроку:

При ознайомленні учнів зі шкільним приладдям використовується металевий прилад для письма шрифтом Л. Брайля, який має стандартну кількість рядків та клітинок у рядку, а саме: 18 рядків по 24 клітинки у кожному. Прилад складається з двох металевих пластин, рухомо поєднаних між собою. Верхня металева пластина має отвори-віконця, кожне з яких розташоване для окремої літери або знака, нижня частина – металева пластина із заглибленнями-шестикрапками, які чітко відповідають віконцям верхньої пластини так, щоб під час письма грифель точно співпадав з потрібною крапкою. В процесі обстеження незрячою дитиною приладу треба звернути увагу не лише на клітинки, але і на ті рядки, які вони утворюють. Крім того, вказати на гладеньку пластину, якою закрито зовнішню сторону основи. Ця пластина захищає поверхню столу від можливих подряпин під час письма.

Розміщуємо прилад перед собою таким чином, щоб з’єднання двох частин приладу розташовувалось ліворуч. Праворуч прилад відкривається, туди вкладається спеціальний аркуш цупкого паперу. Для того, щоб правильно закріпити папір у приладі, учням необхідно пояснити, що на верхньому і нижньому березі приладу розміщуються спеціальні заціпки, на які необхідно натиснути до клацання для того, щоб папір надійно зафіксувався. Письмо шрифтом Брайля здійснюється справа наліво.

ХІД УРОКУ:

I. Організаційний етап:

1. Налаштування учнів та підготовка до уроку. Повторення правил поведінки в класі. Вчити правильно сидіти за партою, піднімати руку тощо.

Всі сідайте тихо, діти,
Домовляймося не шуміти.
На уроці не дрімати,
А знання мерщій хапати.
Щоб не було в нас мороки,
Всі готові до уроку?
Тож гаразд, часу не гаймо
І урок розпочинаймо!

2. Привітання

Привітаймося з вами, діти,
Лиш треба вчасно говорити.
Чуєш звук із імені свого,
Привітайся з нами голосно.
А – Аліна, Максим, Олена.
К – Оксана, Олександр.

3. Створення позитивного настрою

Діти, хай на нашому уроці панує атмосфера доброзичливості, взаєморозуміння, пізнання та успіху. Девіз нашого уроку: “Уважність, старанність і праця – це наш шлях до знань”.

4. Підготовка до тактильного обстеження. Пальчикова гімнастика, розвиток дрібної моторики рук.

II. Основний етап:

1. Повідомлення теми і мети уроку. Бесіда про шкільне приладдя.

2. Ознайомлення з приладом для рельєфно-крапкового письма.

Учитель:

Ви прийшли до школи вчитися, здобувати нові знання, всебічно розвиватися. Скоро ви навчитеся читати і писати. Щоб навчитися писати, необхідне спеціальне приладдя. Це прилад для письма шрифтом Брайля і грифель.

У кожного з вас на парті лежить прилад, покладіть його перед собою. Обстежимо його (обстеження проводиться поетапно, з поясненнями та із залученням чуттєвого досвіду дітей, на мовленнєвій основі – діти повинні промовляти все, що вони відчують під час дотикового обстеження):

✓ Знайдіть верх приладу. Проведіть двома руками зверху вниз по приладу. Знайдіть низ. Покажіть правий верхній кут приладу, правий нижній кут, лівий верхній кут, лівий нижній кут.

✓ Знайдіть ліву сторону. Проведіть по ній руками зверху вниз.

✓ Знайдіть праву сторону. Проведіть двома руками зверху вниз по приладу.

✓ Що ви помітили? Опишіть прилад ...

✓ Прилад металевий, розміром трохи більше, ніж звичайний шкільний зошит. Справа на гладенькому краю приладу відчуються рельєфні крапки, а посередині правого краю відчутний горбок, який служить для того, щоб відкрити прилад.

Динамічна пауза

Щось стомилась наша спинка

І затерпли пальці.

Встанем, друзі, на хвилинку,

Поскачем на скакалці.

Присідаєм і встаємо,

Пальцям працю ми даємо:

В кулачок і з кулачка,

Щоб рука була гнучка.

Трохи шию розім'яли

І за парти посідали.

✓ Ще раз знайдіть верх приладу та проведіть ручками зверху вниз.

✓ Що ви помітили? ...

✓ Помітили “віконця”, вони називаються клітинками. Відкриємо прилад та обстежимо його всередині.

✓ Покладемо руки на ліву сторону приладу, проведемо по ній руками. Ця сторона складається з клітинок. Зліва та справа, вгорі та знизу з країв гладенькі поверхні. Це береги. Покажіть їх. Вгорі та знизу на берегах відчутні маленькі дірочки, які кріпляться на гвіздочки, розташовані на іншій частині приладу.

✓ Обстежимо праву сторону приладу. Проведіть руками вгорі та знизу по берегах.

✓ Що ви відчули? ...

✓ Гвіздочки. Разом із невеличкими дірочками, розташованими на вже обстеженій нами стороні приладу, вони утворюють надійне кріплення для паперу.

✓ Продовжимо, знайдіть верх правої частини приладу. Проведіть руками зліва направо. Що ви помітили? На що схоже? ...

✓ Це заглиблення шестикрапки, розміщені у рядки. Кожній шестикрапці відповідає певна клітинка лівої частини приладу. Обидві частини приладу фіксуються рухомим з'єднанням. Знайдіть його та покажіть. Закрийте прилад та відсуньте до правої сторони парти. Так ми познайомилися з приладом для рельєфно-крапкового письма шрифтом Брайля.

Динамічна пауза.

У поняття динамічної паузи включаю фізхвилинки, зорові вправи, пальчикову гімнастику тощо (на вибір учителя).

Зорові вправи:

“Совенята”

Сплять маленькі совенята,

Раз – розкрили оченята,

Подивилися навколо,

Потім вгору і додолу.

Оченятами блим-блим,

Відпочити треба їм.

Вліво, вправо совенята

Повертали оченята.

Совенята будуть спати,

А ми будем працювати.

Фізична хвилинка:

Встаньте, діти, посміхніться,
 Землі нашій поклоніться,
 І до сонця потягніться,
 В різні боки похиліться,
 Веретеном покрутіться.
 Раз присядьте, два присядьте,
 І на місце тихо сядьте.

Пальчикова гімнастика (діти виконують усі дії за командою вчителя):

“Кулак, ребро, долоня”;
 “Долоня, кулак, ребро”;
 “Долоня, кулак, долоня”
 “Ребро, кулак, долоня”

Пропоную зробити дві корисні справи: навчитися рахувати на пальчиках і вивчити кольори веселки. Діти дуже люблять працювати з пальчиками, промовляючи віршовані тексти.

“Веселкова лічилка”
 В лузі дощик із квіток
 Кольоровий сплів вінок.
 У долину, аж до річки,
 Простяглись барвисті стрічки.
 Ось **червона**, перша стрічка, –
 Колір стиглої сунічки.
 Друга – наче мандаринки,
 Що **оранжеві** в них спинки.
 Третя – **жовта**, наче сонце,
 Зазирає у віконце.
 А четверта – то **зелена**,
 Як листок берізки, клена.
 П’ята – **блакитна**, барвінкова,
 Наче квіточка святкова.
 Шоста – **синя**, як ті сливи,
 Що дощі вмивали зливи.
 Сьома – вкрили ліс та балки
Фіолетові – фіалки.

Із семи стрічок веселих утворилася веселка,
І щоб знати кольори, ти лічилку повтори.

Коментар до уроку:

Доречно робити динамічні паузи між етапами тактильного обстеження. Якщо процес для дітей сприймається цікаво та весело, то обстеження проходить в невимушеній обстановці, швидко та впевнено, тоді динамічна пауза робиться між обстеженнями частин приладу, наступна перед обстеженням грифеля. Якщо спостерігається в'ялість рухово-кінестетичних рухів, невпевненість, розсіяність, динамічні паузи можна робити частіше. Тоді при першому обстеженні можливо “маніпулювати” в необхідній площині руками дитини, взявши їх в свої руки. Потім показане тактильне обстеження учень повинен повторити самостійно лише під мовленнєвим супроводом (інструкцією) педагога. Не подолавши перешкоду у поверхневому обстеженні приладу, дитині буде надзвичайно складно перейти до роботи з колодкою-шестикрапкою, а тим більше орієнтуватися в клітинці для позначення певних знаків.

3. Ознайомлення з грифелем. Необхідно попередити учнів про техніку безпеки при роботі з грифелем, оскільки це колючий предмет.

Обстежимо грифель двома руками. Він складається з двох частин: пластикова, дерев'яна частина чи виготовлена з іншого матеріалу – це ручка, знизу в яку вставлено металевий стрижень на зразок гвіздка. Грифель потрібен для письма у приладі.

Коментар до уроку:

Важливим при ознайомленні зі шкільним приладдям є процес користування грифелем та приладом, під час якого треба дотримуватися таких правил.

Правило захвату рукою грифеля. Недотримання цього правила призводить до больових відчуттів в пальцях та кисті руки, уповільнює письмо та викликає негативне до нього відношення.

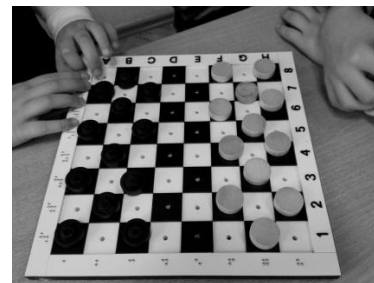
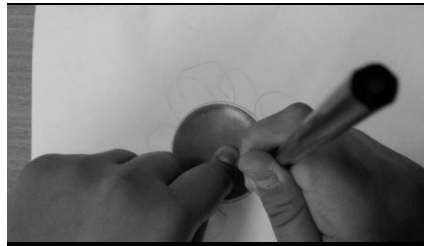
Взяти грифель у праву руку. Вказівний палець покласти в заглиблення ручки грифеля так, щоб палець зігнувся, повис та вперся в основу ручки. Іншими словами “осідлати” грифель, зафіксувати палець на грифелі, “як на коні”. Середній палець

притискається до стрижня та торкається поверхні приладу під час письма. Безіменний палець та мізинець трохи піджати до долоні. При цьому грифель утримується в строго вертикальному положенні. Нахил в положенні грифеля призводить до помилок в рельєфно-крапкових знаках.

Іншим важливим правилом є обов'язкове дворучне письмо, тобто участь в процесі письма правої та лівої руки. Пальці лівої руки спрямовують рух грифеля в робочому рядку.

Коментар до уроку:

Раджу, з метою детальнішого, вправнішого та впевненішого обстеження, ознайомлення з приладом та грифелем учнями з глибокими порушеннями зору, формування в подальшому дотикового сприймання інтегрувати уроки з навантаженням на розвиток та удосконалення тактильних навичок.

4. Закріплення вивченого. Гра “Впізнайка”

Дитина кладе перед собою прилад та грифель. Учитель називає приладдя, а учень показує відповідне. Учитель дає в руки приладдя, а учень називає.

III. Заключний етап.

1. Підсумок уроку.

Коментар до уроку:

Бажано вказати на позитивну динаміку у розвитку дитини, її здібностей до тактильної роботи, окреслити добрі перспективи в розвитку. З досвіду роботи, описана вище робота для дитини є певним стресом. На перших уроках все сприймається незрозумілим, прилад для рельєфно-крапкового письма інколи дітей лякає, є для них на вагу тяжким. Вчителю на першому уроці необхідно обов’язково ознайомити учня з приладом і грифелем в комплекті. Якщо процес пізнання проходитиме повільно, слід виділити найбільш вагому та зрозумілу для дитини на цьому етапі інформацію, відвести більше часу на тактильні обстеження та відповіді на запитання дитини. Наступний урок бажано присвятити визначенню рівня сформованості отриманих знань, умінь з попереднього уроку та розширенню уявлень дітей більш детальною інформацією. За необхідності кількість відведених годин на цю тему можна самостійно варіювати залежно від індивідуальних можливостей учнів.

Т. А. Цюрмаста

учитель-методист вищої категорії,
учитель початкових класів
Черкаської спеціальної школи
Черкаської обласної ради

УРОК ЧИТАННЯ, 1 КЛАС

Тема. Урок-фантазія. Закріплення знань про вивчені звуки і букви. Читання текстів.

Мета:

Дидактична – закріпити знання учнів про вивчені звуки та букви; продовжувати роботу над літературною вимовою; збагачувати словниковий запас учнів.

Корекційно-розвиткова – розвивати логічне мислення, пам'ять, увагу, вміння обстежувати предмети й на дотик визначати їх характерні ознаки, розвивати дотикове сприймання, вміння виражати сприйняте в усному мовленні.

Виховна – виховувати бережливе ставлення до книг, бажання більше читати, дізнаватися про нове, цікаве.

Обладнання: іграшка білочка, виставка книжок, тактильні малюнки літературних героїв, звукозаписи віршів, картки для складання слів, шишки та горішки, букви, записи на дошці та на картках шрифтом Брайля.

ХІД УРОКУ:**I. Організаційний момент****1. Вітання:**

Другу руку протягни,
Посмішку усім пошли.
Добрий ранок!
Добрий день!

2. Психолого-педагогічна підготовка учнів:

Діти, давайте візьмемось за руки, заплющимо очі і повторимо такі слова: “Сьогодні на уроці я буду уважним, активним, намагатимусь запам'ятати все, здобуватиму нові знання. Адже ці знання будуть потрібні мені протягом усього мого самостійного життя”.

II. Мотивація навчальної діяльності

Діти, до нас на урок завітає гість, але хто він, ми дізнаємося, коли попрацюємо з тактильним мішечком.

Вправа “Тактильний мішечок” (учням потрібно на дотик визначити предмет і назвати його ознаки, вказати що за предмет: це тваринка, це Білка, живе в лісі, що полюбляє їсти).

Білочка дуже хитра і не хоче з'являтися, поки ви не переконаєте її в тому, що багато знаєте про її життя. Зможете? Тоді уважно прочитайте текст. Чи все правильно написав автор?

Гра “Нісенітниця” (картки шрифтом Брайля)

У лісі було гарно, тихо. Раптом ми побачили Білочку. Яка ж вона! Вся біленька, пухнаста. У неї була довга мордочка, маленькі чорні очі й зовсім маленький хвостик. Білочка щось тримала в лапках – це була маленька срібляста рибка. Але, побачивши нас, Білочка перелякалася і втекла.

Які нісенітниці ви помітили? Доведіть, що такого не може бути.

Офтальмологічна хвилинка

Ось стоїть велика ялинка, ось такої висоти	<i>(подивитися знизу догори).</i>
У неї великі гілки, ось такої ширини	<i>(подивитися зліва направо).</i>
Є на ялинці навіть шишки	<i>(подивитися вгору).</i>
А внизу – барліг ведмедика	<i>(подивитися вниз).</i>
Взимку спить там клишоногий	
І смокче в барлозі лапу	<i>(заплющити очі, потім покліпати 10 разів)</i>

III. Повідомлення теми і мети уроку

Прочитайте, будь ласка, які добрі слова нам написала Білочка (діти хором читають слова, записані на дошці (для незрячих учнів на картках). Учитель доповнює їх, читаючи вірш “Добрі слова” В. Бірюкова).

“Доброго ранку!” – мовлю за звичаєм.

Доброго ранку кожному зичу я.

“Доброго ранку Вам!” – людям бажаю.

Вечором добрим стрічних вітаю!

І посміхаюся у відповідь, люди:

Добрі слова ж бо для кожного любі.

Уроки бувають різні: короткі і довгі, цікаві і не дуже, сумні і веселі. Я хочу подарувати вам добрий урок. Пропоную порозмовляти, пограти, поміркувати, а допоможуть нам у цьому букви, які ви знаєте, звуки, якими позначаються ці букви і ваше вміння читати і слухати уважно. А за гарну роботу Білочка буде вас пригощати горішками та шишками.

IV. Робота над темою уроку

Діти, сьогодні на уроці Білочка познайомить вас із своїми товаришами. Хто ж її перший товариш? Прочитайте (робота з Брайлівською колодкою) Б Е Б Р О

1. Робота над скоромовкою:

Бавлять ранньої пори

Бобренят старі бобри.

Бубонить бобер до білки:

Бобреня боїться бджілки.

2. Гра “Вушка”

Веселі бобренята люблять гратися різними іграшками. Якими? к, у, б, и, к, и, с, о, п, і, л, к, а, б, а, р, а, б, а, н, с, л, о, в, а.

3. Корекційно-розвиткові вправи

Вправа “Слова”

А ви вмієте грати у слова? (робота в парах протягом 1 хв.). Із букв слова БАРАБАН складіть слова і напишіть їх.

БАРАБАН, РАБА, РАБ, БАР, РАНА, АРАБ, АРА, БАБА, БАРАН, БРА.

Робота із деформованим текстом (діти прослуховують віршик-потішку у звукозаписі). Бобер приготував вам віршик-потішку, але вітерець-чаклунець рядочки розвіяв. Спробуйте скласти віршик, розмістивши рядочки у потрібному порядку (робота в групах). Перевірка виконаної роботи на ст. 47 “Супутника Букваря”. Група-переможець отримує подарунки від Білочки.

Фізкультхвилинка

Ой, яка ж вона швиденька,

Наша білочка руденька!

Не звірятко – просто диво,

Невгамовне, пустотливе.

Вгору – вниз, нема зупинку.

Й ми поскачемо хвилинку.

Розімнемо ніжки, спинку.

Відпочили гарно всі.

Час за парту сісти всім.

І знову ми повертаємося до нашої гості.

У рудої білочки

Дуже гарні діточки.

Ухопили книжечки.
Сторінки гортають,
Казочки читають.
Про кого читають лисенята?
Хто їх улюблені герої?

Якщо ви зможете прочитати записи, що зашифрували лисенята, ви про це дізнаєтеся...

Гра “Шифрувальник”

ратіноБу рашкаЧебу васикІ-лесикТе воненькаЧер почкаШа

Лисичка і вам радить більше читати, тим паче що у нас багато книг, де ви маєте можливість зустрітися зі своїми улюбленими героями (*виставка книг*).

V. Робота з розвитку мовлення та фантазії учнів

Учні, заклавши очі на 1 хв., намагаються уявити сюжет власної казки “Лісова пригода” про Білочку, Лисичку та Борсучка.

VI. Підсумок уроку

1) Гра “Мікрофон”

2) Практична робота. Гра “Комплімент”

Рефлексія

Ось і добігає до кінця наш урок.

Вам сподобалося?

А мені сподобалося, як ви відповідали, читали, грали, ваша поведінка. І я хочу сказати вам усім комплімент.

Ви – розумні!

Ви – красиві!

Ви – молодці!

Дякую усім за роботу!

2. ОРФОЕПІЯ ТА ОРФОГРАФІЯ

О. М. Пономаренко

учитель початкових класів
Конотопської спеціальної школи
Сумської обласної ради

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, 3 КЛАС

Тема. Ненаголошені [е] та [и], що перевіряються наголосом.

Мета:

Дидактична – формувати предметні, комунікативні компетентності; формувати в учнів вміння правильної вимови слів з ненаголошеними [е], [и], збагачувати словниковий запас школярів..

Корекційно-розвиткова – розвивати літературну вимову, зв'язне мовлення учнів; орієнтування в підручнику, у мікропросторі.

Виховна – виховувати культуру мовлення; бажання говорити правильно;
виховувати любов до рідної мови; дбайливе ставлення до природи.

Обладнання: інтерактивна дошка, комп'ютер, музичні записи, картини природи, таблиці, зображення букв “Е” та “И”, вірш-пам'ятка “Як дібрати перевірене слово”, картки із завданням, листочки.

ХІД УРОКУ:

1. Організація класу до уроку (*Слайди № 1, 2*)

Психоформула

Урок української мови –
Це добрі і щирі розмови,
Повага до рідного слова,
Це речення зміст і основа.
Урок української мови –

Це тексту і слова будова,
 Чітка каліграфія, пильність
 І до правопису схильність.
 Урок української мови...
 Чи всі до уроку готові?

2. Актуалізація опорних знань *(Слайд № 3)*

На попередніх уроках ми познайомилися з деякими мовними явищами, що відбуваються в коренях слів, а саме: чергування голосних і приголосних звуків. А сьогодні нас будуть цікавити такі мовні поняття: наголос, наголошений і ненаголошений склад, а також вимова та правопис голосних звуків [е], [и] у наголошеному й ненаголошеному складі (на дошці: Наголос. Наголошений склад. Ненаголошений склад).

Пригадайте, що таке наголос?

Який склад називається наголошеним?

Який склад називається ненаголошеним?

Наведіть приклади слів з наголосом на першому складі; другому складі.

3. Вивчення нового матеріалу *(Слайди № 4, 5, 6)*

3.1. Оголошення теми та мети уроку.

Сьогодні на уроці ми відкриємо ще одну мовну таємницю. Погляньте на цей малюнок (на дошці зображення літер “Е” та “И”).

Жили дві букви, дві сестри:
 Одна з них Е, а друга – И.
 Були не в дружбі, а у вражді,

Бо сперечалися завжди.

Хотіли у словах вони
 Займати чільне місце,
 Та плутали, кому й коли
 У слова треба влізти.

Отож завдання наше, діти: ці літери слід помирити!

Для цього нам потрібно з’ясувати правило написання букв “Е” та “И” у ненаголошених складах (на дошці: Ненаголошені [е] та [и], що перевіряються наголосом).

Прочитайте тему уроку. *(Слайд № 7)*

3.2. Зорово-слуховий диктант *(Слайд № 8)*

Небеса прозорі, як глибінь ріки.

Падають, мов зорі, з явора листки.

Чи почули ви слова, де звуки [е], [и] вимовляються нечітко?

Запишіть їх у стовпчик.

3.3. Каліграфічна хвилинка (вчитель пише на дошці) (Слайд № 9)

Небеса – небо, небесний

Глибінь – глибоко

Листки – листя

Поставте наголос, підкресліть ненаголошений склад (учні виконують у зошитах і на дошці).

Як ви дізналися, яку букву писати: “Е” чи “И”? (змінити слово так, щоб ненаголошений звук став наголошеним).

3.4. Ознайомлення з особливостями літературної вимови слів з ненаголошеними [е], [и] (вправа 197) (Слайди № 10, 11)

Прочитайте словосполучення парами. Порівняйте вимову голосних звуків у виділених коренях.

Пригадайте з другого класу правило про вимову ненаголошених [е], [и]. На дошці розміщене правило:

- наголошені [е], [и] вимовляються чітко;
- ненаголошений [е] наближається до [и] – [е^и];
- ненаголошений [и] наближається до [е] – [и^е].

Давайте потронуємося правильно вимовляти ці звуки у ненаголошених складах (на слайді таблиця: “Вимовляй так”)

с[е ^и]ла'	д[и ^е]мо'к
о'з[е ^и]ро	ж[и ^е]ття'
ст[е ^и]ни'	д[и ^е]сто'к

3.5. Робота з підручником (вправа 198)

Прочитайте виразно вірш. Зверніть увагу на виділені слова.

Спишіть. У виділених словах підкресліть букви, що позначають ненаголошені звуки. Поставте наголос (самоперевірка).

3.6. Вивчення правила (с. 85)

Як же дізнатися, яку букву “Е” чи “И” писати в ненаголошеному складі та помирити двох сестер-літер, вказавши кожній її місце?

Прочитаємо правило (спочатку учні читають самотійно мовчки, потім один з учнів читає вголос).

Отже, ви зрозуміли, що прийде на допомогу у з’ясуванні цього питання? (наголос) (*Слайд № 14*)

Фізкультхвилинка (*Слайди № 15, 16, 17*)

Осінь, осінь. Листопад!

Жовте листя стеле сад.

Якось вітер ніс листок

І підстрибував щокрок.

Потім він відпочивав,

А листок на землю клав.

Важко дихав і сопів,

Поки листа не згубив.

Як розсердивсь вітрюган,

Засвистів, затупотів!

А листок увись злетів,

А тоді на землю впав.

4. Тренувальні вправи

4.1. Групова гра “Чий листок” (Три групи учнів за рядами отримують картки у вигляді листка: перший ряд – кленові, другий ряд – вишневі, третій ряд – вербові. На них записано по шість слів з пропущеними буквами “Е” чи “И”)

Картки

1 ряд

М...чі

Гр...би

В...сна

Св...стіти

Кл...новий

Т...мніти

2 ряд

Кр...ло

П...тля

Л...ни

Гр...чаний

В...шневий

С...ніти

3 ряд

С...ни

З...рно

М...жа

В...рбовий

М...довий

Д...міти

Запишіть слова у стовпчик, вставте пропущену букву і доберіть перевірне слово, позначте корінь.

Здогадайтеся, з якого дерева у вас листочок. Слово-підказка міститься у картці. – Під час виконання завдання користуйтеся пам'яткою, розміщеною на дошці: “Як дібрати перевірне слово”

Пам'ятка: (Слайди № 18-20)

- Зміни слово за зразком “один – багато” або “багато – один”.

Наприклад:

Перо – пера

Кити – кит

Число – числа

Серпи – серп

- Добери спільнокореневе слово, що містить лише корінь.

Наприклад:

Медовик – мед

Димар – дим

Лисиця – лис

Листочок – лист

- Добери спільнокореневе слово з іншої частини мови.

Наприклад:

Хижак – хижий

Читати – читанка

Силач – сильний

Хвилястий – хвиля.

Офтальмологічна пауза

(Учні читають пам'ятку вголос, під час самостійної роботи учнів звучить музика (Слайд № 21).

4.2. Колективна робота з перевірки завдання (Слайди № 22, 23, 24)

Лідер кожної групи перевіряє роботу учнів і повідомляє про завершеність (картки на екрані). Учні по одному читають слова, пояснюючи, яку букву вставили і яке перевірне слово підібрали (оцінювання).

Тож які листочки у вас на парті? (кленові, вишневі, вербові).

4.3. Розвиток зв'язного мовлення (Слайд № 25)

Складіть речення з цими словами, залучивши уяву і використавши цей живописний осінній пейзаж (на дошці).

Запишіть речення у зошити (один з учнів записує на дошці).

Позначте закінчення і основу у словах *кленові, вишневі, вербові*.

Оцінювання

5. Підсумок уроку (Слайди № 26, 27, 28, 29, 30)

5.1. Робота за таблицею (вчитель читає вірш):

Все важливе в нашій мові –

Ось, приміром, річ така:

“Е” чи “И” писати в слові

Часто сумнів виклика.

Якщо ясно, та не дуже,

Щоб уникнуть зайвих мук,

Ти під наголос мій, друже,

Зразу став сумнівний звук.

Звук виразно зазвучить –

Як писать тебе навчить.

Подивіться на таблицю (на дошці). Прочитайте (*Слайд № 31*).

Отже, завдяки чому ми зможемо правильно писати слова з ненаголошеними [е] та [и]? (завдяки правилу).

5.2. Повторення правила

Давайте його ще раз повторимо (учні розповідають правило).

Це правило назавжди помирить дві літери “Е” та “И” і покладе край їхній суперечці.

6. Домашнє завдання (*Слайд № 32*)

А вам, діти, це правило допоможе правильно виконати домашнє завдання (вправа 200). До того ж у вас є пам’ятка “Як підібрати перевірне слово”, якою ви також зможете скористатися.

Скажіть, чи важко було засвоїти правило? Що було на уроці найскладніше? А найцікавіше?

На уроці мови вчилися вимови.

Виконали вправи ми і завчили правило,

Як читати, як писати і як звук перевіряти.

І тепер багато знаєм – мову залюбки вивчаєм!

Ви сьогодні були активними, уважними і старанними, тому вам вдалося усвідомити важливе мовне явище. Молодці!

Т. А. Цюрмаста
 учитель-методист вищої категорії,
 учитель початкових класів
 Черкаської спеціальної школи
 Черкаської обласної ради

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, 1 КЛАС

Тема: Апостроф.

Мета:

Дидактична – продовжити засвоєння учнями написання та вживання слів зі знаком “апостроф”, вчити читати слова з апострофом, формувати вміння встановлювати звуко-буквений склад у таких словах, збагачувати словниковий запас школярів.

Корекційно-розвиткова – розвивати культуру мовлення; навички правильного написання знака “апостроф”, мовленнєві навички.

Виховна – виховувати любов до рідної мови.

Обладнання: записи на дошці, асоціативна таблиця “Товариська сім’я”, об’ємні предметні малюнки (м’яч, пір’я, м’ясо, сузір’я, хлоп’ята).

ХІД УРОКУ:

I. Організація класу.

1. Вправа “Привітання”

Подивилися на мене,

Усміхнулися усі:

Всі готові до роботи?

Всі бадьорі?

Молодці!!!

А тепер проведемо автотренінг і налаштуємося на роботу протягом дня.

Я – учень.

Я ходжу до школи.

Мене навчають вчитись.

Я все розумію.

Я все хочу знати.

2. Психогімнастика

Діти, прийшла весна, сонечко почало яскравіше світити, стало тепло, ми зраділи! Покажіть, як ви зраділи.

Дякую. Які чудові посмішки у вас.

Раптом налетів вітерець, нагнав хмарок, вони сонечко заховали, нам стало холодно. Як ми затремтіли? Нам стало сумно. Як нам стало сумно?

Але хмаринка попливла далі, сонечко з'явилося знову. І наші обличчя засяяли посмішками! Бачу хороший настрій у нас вже є!

II. Логопедична хвилинка. Артикуляційно-слухові вправи.

1. Фонетична гімнастика. Інтерактивна вправа "Увага, увага і ще раз увага!"

(діти повторюють за вчителем звукові рядочки)

б'я – б'ї; б'я – п'я – в'я;

б'я – б'є – б'ю; р'ї – з'ї – в'ї;

б'я – б'є – б'ю – б'ї; з'я – в'я;

п'ю – б'ю; б'я – п'я – в'я – з'я.

2. Розвиток фонетичного сприймання на основі дотикового чуття. Робота з тактильними об'ємними малюнками (діти вчать розрізняти слова, які схожі за звуковим складом). Наступне завдання трішки складніше. Вам потрібно буде уважно слухати і, коли почуєте правильну вимову предмета, який зображено на малюнку, підняти його, а потім правильно записати у зошит.

мяч

хлоб'ята

пір'я

сузіл'я

м'ясо

м'ящ

хлопята

піря

суділ'я

м'яшо

м'яч

хлом'ята

піля

сузір'я

м'ясо

б'яч

хлоп'ята

дір'я

сузіря

м'язо

Дякую! Ви – молодці!

Що спільного у вимові цих слів?

Що спільного у написанні цих слів?

Гімнастика для очей

III. Активізація опорних знань

Діти, ви, мабуть, вже здогадалися, над чим ми сьогодні попрацюємо на уроці.

Слухання вірша про апостроф

Я такий же, як знак розділовий,

І відомий шкільній дітворі,

Та в словах української мови

Я пишуся не внизу, а вгорі.

Спробуй лише написати сім'я –

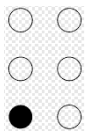
Зразу стану потрібним і я!

В українській мові є такий знак, який позначає роздільну вимову у словах. Він дуже схожий на кому, лише ставиться вгорі. Цей знак називається апостроф. Стоїть завжди після твердих приголосних, а букви “я”, “ю”, “є”, “ї” після апострофа завжди позначають два звуки. Це ще один родич нашої коми.

Гра “Слідопити” (написання апострофа в зошитах за допомогою приладу для письма шрифтом Брайля).

Коментар до уроку

Слід звернути увагу учнів, що знак “апостроф” пишеться у середині слова, шрифтом Брайля позначається крапкою 3 без пропуску клітинок.

IV. Закріплення вивченого матеріалу

Списування складів з дошки, складання звукової схеми:

р'я – ря, з'ї – зі, б'є – бе, б'ю – бю, м'я – мя, в'ю – вю.

Слово вчителя:

Діти, зверніть увагу, яка різниця при читанні і написанні пари складів р'я – ря:

“р'я” вимовляється роздільно; “ря” – вимовляємо м'яко разом, злитно.

Фонетична гімнастика:

М'я-м'я-м'я – у нас велика сім'я.

В'я-в'я-в'я – підемо слухати спів солов'я.

В'ї-в'ї-в'ї – де сховались солов'ї?

В'я-в'я-в'я – не знайшли ми солов'я.

Робота на набірному полотні:

Вправа “Незвичайні перегони” (складання слів із поданих складів).

Бу-р'ян

м'я-та

сі-м'я

Рі-п'ях

со-ло-в'ї

Ма-р'я-на

Да-р'я

здо-ро-в'я

го-ро-б'я-та

Робота в зошиті

V. Підсумок уроку.

Рефлексія

Гра “Мікрофон”

Ми вивчили...

Ми читали...

Ми виконували...

Ми писали...

3. ГРАМАТИКА

С. В. Котлярова

учитель початкових класів
Слов'янської спеціальної школи № 23
Донецької області

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, 4 КЛАС

(за програмою для дітей зі складними порушеннями розвитку)

Тема. Розрізнення слів, що означають назви предметів та відповідають на питання хто? або що?

Мета:

Дидактична – закріплювати вміння розпізнавати слова, що означають назви предметів і відповідають на запитання хто?, що?; формувати вміння ставити до слів запитання хто?, що?; зіставляти значення слова, що означає назву предмета з відповідним предметом.

Корекційно-розвиткова – розвивати мовлення учнів, розвивати фонематичний слух, операції аналізу й синтезу; удосконалювати навички користування інтерактивною дошкою, машинкою для письма шрифтом Брайля, телезбільшувачем тексту; коригувати увагу, пам'ять, зорове та тактильне сприймання, емоційно-вольову сферу; розвивати дрібну моторику рук.

Виховна – виховувати інтерес до вивчення рідної мови та до навчання загалом; виховувати дбайливе ставлення до тварин та до предметів посуду; виховувати повагу до товаришів під час роботи в парах, команді.

Обладнання: картки-малюнки та рельєфні зображення тварин і посуду; машинка для письма шрифтом Брайля; картки з індивідуальними завданнями, надруковані шрифтом Брайля; інтерактивна дошка; пісочниця з підсвіткою; об'ємні фігури; портативний ручний телезбільшувач тексту; підручник.

Тип уроку: урок закріплення знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, здоров'язбережувальна.

ХІД УРОКУ:

I. Вступна частина

1. Організація класу

Продзвенів гучний дзвінок,

Починається... (учні разом) урок!

2. Гра: “Знайди свою хатинку”

На дошці написані запитання

Хто?

Що?

На партах перед учнями розкладені малюнки із зображенням тварин та предметів посуду. Зображення графічні та рельєфно-графічні, відповідно до зорових можливостей дітей.

Завдання: учні по черзі беруть картку із зображенням, обстежують її, зіставляють зображення із запитанням і розміщують на дошці у відповідній колонці. Незрячі учні розкладають зображення на парті на дві групи, відповідно до поставлених запитань. Відповідно до здійсненого учнями групування зображень, учитель закріплює їхні зображення на дошці.

Учитель звертається до учнів:

Як одним словом можна назвати малюнки I групи? (тварини).

На яке запитання відповідають слова на позначення тварин?

(хто)

Як одним словом можна назвати малюнки II групи? (посуд)

На яке запитання відповідають слова на позначення посуду?

(що)

3. Звуко-буквений аналіз слова

Робота в зошитах

Завдання: зробити звуко-буквений аналіз слів тварини, посуду.

II Основна частина

1. Хвилинка спілкування

Розкажіть одне одному, як ви допомагаєте:

- мити посуд;

- накривати на стіл;

- доглядати за свійськими тваринами.

Фізкультхвилинка:

Руки вгору піднімаєм,

Потім дружньо опускаєм.

І долоньками скоріше

Плещем, плещем веселіше.

Знову руки піднімаєм,

Ну а потім опускаєм.

Черевичками скоріше

Дружньо тупаєм гучніше!

2. Гра “Пригадай”

Слова, які називають людей і тварин, відповідають на запитання.....? (хто?).

Наведіть приклади.

Слова, які називають предмети або явища природи, відповідають на запитання.....? (що?).

Наведіть приклади.

3. Робота за підручником: с. 74, впр. 3; с. 78, впр. 13.

Незрячі учні працюють за індивідуальними картками та виконують завдання за допомогою брайлівської машинки.

Зорова гімнастика

Цілий тиждень по порядку

Очі роблять всі зарядку.

У понеділок оченята, як прокинуться,

Вниз поглянуть на траву

І назад – у висоту.

У вівторок – годинники-очі,

Вони поглядом туди-сюди, туди-сюди

Ходять вліво, ходять вправо

І не втомлюються ніколи.

У середу в піжмурки пограємо,

Міцно очі закриваємо.

1, 2, 3, 4, 5 будем очі відкривать.

Щочетверга ми дивимося вдалину,

Очі на це не шкодуй.

У п'ятницю очі по колу пробігалися (вліво, вправо)

Хоч у суботу вихідний,
ми не лінуємося, шукаємо куточки,
щоб очки бігали по них.

У неділю можна спати,
А потім підемо гуляти (кліпаємо оченятами).

4. Робота з інтерактивною дошкою та пісочницею з підсвіткою. Робота в команді.

Клас ділиться на дві команди. Одна команда пише на дошці назву предмета, друга – пише запитання до цього слова (5-6 слів).

Далі учні займаються на пісочниці з підсвіткою.

Завдання: знайти в піску сховані предмети і розсортувати їх на дві групи, відповідно до запитань: хто? або що? Пояснити свій вибір.

Фізкультхвилинка

Зупиніть навчання час!

Фізкультпауза у нас.

Рухи, наче крила в птаха,
Що летить, не знає страху.

Вгору швидко піднімаю
І доверху підлітаю.

А тепер метелик я,
Рух дає мені життя.

До плечей згорну я руки,
Колові зроблю я рухи.

А голівкою покрутим –
Небезпек не має бути.

Якщо поруч небезпека, –
Геть втікаємо далеко.

5. Робота з підручником: с.78 впр.14.

1) Робота з текстом “Зима”.

Читання мовчки.

2) Словникова робота: борсук, ведмідь, білочка, дятлик.

3) Бесіда за змістом тексту:

- хто спить у лісі взимку?
- хто стрибає по гілках?
- хто роздовбує шишки?

4) Випиши у два стовпчики слова, які відповідають на питання хто? що?

Завдання: вчитель читає текст, а дитина виписує слова. Спочатку ті, що відповідають на питання хто?, потім – на питання що?

Офтальмологічна вправа
 Дуже довго ми трудилися,
 Оченята потомилися.
 Очі слід нам пожаліти,
 Дати час їм відпочити.
 Всі заплющіть оченята.
 Та й лягайте спочивати.
 Зараз можна вже вставати
 Й оченята відкривати.

6. Гра “Перетворення слів”

Завдання: до слів, які відповідають на запитання що?, добери слова, які відповідають на запитання хто? (завдання подане на інтерактивній дошці, а для незрячих учнів – на індивідуальних картках).

Ферма – фермер

Спорт –

Мандри –

Трактор –

Аптека –

Пекарня –

III Заключна частина

1. Бесіда

Ось і завершується наш урок.

Пригадайте, про що ми говорили сьогодні на уроці.

На яке запитання відповідають слова, які називають предмети або явища природи? (що?).

На яке запитання відповідають слова, які називають людей і тварин (хто?).

2. Гра “Поплескай у долоні”

Якщо вчитель називає предмет, який відповідає на питання хто? – плескаємо у долоні, якщо відповідає на питання що? – тиша.

3. Оцінювання.
4. Домашнє завдання.

В. І. Одинець
учитель початкових класів
Конотопської спеціальної школи
Сумської обласної ради

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, 2 КЛАС

Тема. Об'єднання слів у групи за певною ознакою. Складання речень.

Мета:

Дидактична – продовжувати ознайомлення учнів із поняттями “тематичні групи слів”, учити групувати предмети за певними ознаками, збагачувати словниковий запас учнів, формувати в них ключові, предметні компетентності, зокрема спілкування державною мовою

Корекційно-розвиткова – стимулювати мовленнєву активність, розвивати дотикове сприймання, дрібну моторику рук, вміння обстежувати предмети, виділяти їх характерні ознаки, розвивати мовлення, мислення учнів, операції порівняння, аналізу, узагальнення, синтезу.

Виховна – виховувати інтерес до навчання, до спілкування українською мовою, виховувати любов до слова, до природи, товариськість.

Обладнання: фліпчарт, класна дошка, індивідуальні набори LEGO “Шість цеглинок”, тренажер для письма з рельєфними доріжками, картки на магнітах “Букви” формату А4, конверти із загадками, нотатки у формі квітки, торбинка з овочами (огірок, помідор, картопля, капуста, столовий буряк, часник), політична карта світу, декоративні стрази-наліпки, мініфото овочів (картопля, помідор, огірок, капуста), картки з назвами квітів, грибів, фруктів, картки для рефлексії.

ХІД УРОКУ:

I. Вступна частина

1. Створення позитивного психологічного клімату в класі

Пролунав уже дзвінок,

Нас покликав на

У – уважні
Р – розумні
О – організовані
К – кмітливі

Я бажаю вам гарного настрою.

Посміхніться один одному і зробіть комплімент.

2. Хвилинка каліграфії

Напишіть на тренажері букви *a, d, u, o, n, p*.

Напишіть у зошиті буквосполучення *pr, ro, ur, od* (вчитель пише на фліпчарті.)

(На дошці з'являються картки форматом А4 з літерами: *a, d, p, u, o, n, r*).

Яке слово можна скласти з цих літер? (*природа*).

Запишіть це слово у зошиті (вчитель пише на фліпчарті).

3. Звуко-буквений аналіз слова “природа”:

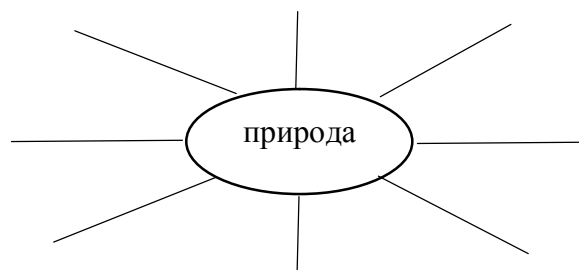
Скільки складів? (*відповідаємо цеглинками. Будуємо вежу*).

Скільки голосних звуків? (*відповідаємо цеглинками. Будуємо вежу*).

Скільки приголосних звуків? (*відповідаємо цеглинками. Будуємо вежу*).

4. Актуалізація опорних знань. Вправа “Асоціативний куц”

Які думки у вас викликає слово “природа”?

5. Повідомлення теми і мети уроку

Сьогодні на уроці дослідимо, як слова можна об'єднувати в групи за певною ознакою. А допомагатимуть нам наші друзі: Гаджик, Читалочка, Родзинка, Щебетунчик.

II. Основна частина

1. Завдання від Родзинки. Вправи 1-2, с. 54

Назвіть і запишіть назви зображених предметів.

Як одним словом можна назвати ці слова?

(пальма, папороть, ліани – рослини).

Перевірте свої записи за довідкою.

Де ростуть ці рослини?

2. Завдання від Гаджика. Вправи 3-4, с. 54

Які це рослина? (ліани)

Складіть речення зі словом-відгадкою і запишіть.

Побудуйте схему складеного речення за допомогою цеглинок.

Гімнастика для очей (тренажер для очей В. Ф. Базарного)

3. Завдання від Читалочки. Вправи 5-6, с. 54-55

Робота в групах

У кожного з вас є квіточки. Об'єднайтеся у групи за кольором квіточок.

Прочитайте, що сказала Читалочка.

Читалочці цікаво, чи знаєте ви рослини рідного краю.

У конверті загадки. Відгадки допоможуть вам скласти речення за поданим початком. Поставте наголос у словах.

Як одним словом можна назвати відгадки?

(доповідач від кожної групи читає складене речення, називає одним словом відгадки).

1 група – рожеві квіточки

Загадки

Довгі, тонкі віти має,
Золотом кору вкриває,
З гілок кошики плетуть,
В церкву раз на рік несуть (верба).

З жолудя він проростає,

В кроні сил чимало має.

Кабани плоди смакують,

Люди міць його цінують (дуб).

Товстий стовбур, пишні віти,
 Наче свічки, білі квіти.
 А плоди, як їжачки,
 Носять з голок піджачки (каштан).

2 група – жовті квіточки
 Загадки

У вінку зеленолистім,
 У червоному намисті
 Видивляється у воду
 На свою хорошу вроду (калина).
 Немов дрібнесенькі зірки,
 В суцвіття зібрані квітки.
 Весною підемо в гайок,
 Де запашний цвіте ... (бузок).

У зеленім кожушку,
 Кістяній сорочці
 Я росту собі в ліску,
 Всім зірвати хочеться (ліщина).

3 група – білі квіточки
 Загадки

Сонечко в траві зійшло,
 Усміхнулось, розцвіло.
 Потім стало біле-біле
 І за вітром полетіло (кульбаба).
 Не гаряча, а пече.
 Хто торкнеться – той втече.
 Дуже злюча ця трава!
 Що ж це, діти?... (кропива).

Наче сонце серединка,
 Пелюстків біла хустинка.
 Знає бджілка і мурашка,
 Що звать квіточку ... (ромашка).

4. Завдання від Щебетунчика. Вправа 7, с. 55

Розгляньте світлини улюблених овочів Щебетунчика. Запишіть, які овочі він любить.

5. Дидактична гра “Чарівна торбинка”

(у торбинці огірок, помідор, картопля, капуста, столовий буряк, часник)

Не дивлячись у торбинку, обстежити овочі на дотик і показати однокласникам. Але тільки ті, які любить Щебетунчик.

Музична відео-фізкультхвилинка “Райдуга”

6. Робота над діалогом. Вправа 8, с. 55

(дівчинка і хлопчик читають розмову Родзинки і Щебетунчика)

Про що ви дізналися з розмови Родзинки і Щебетунчика?

7. Робота з політичною картою світу

Позначимо стразами країни, які є батьківщиною картоплі, помідорів, огірків, капусти. Наклейте мініфото цих овочів.

(вчитель показує країни, а учні наклеюють фото овочів)

III. Заключна частина

1. Гра “Об’єднай слова”

(на дошці накреслено три кола. Над колами слова КВІТИ, ГРИБИ, ФРУКТИ)

Кожен з вас має картку зі словом. “Поселіть” слово у відповідне коло.

(слова: фіалка, айстра, мальва, чорнобривці, опеньок, печериця, маслюк, боровик, груша, яблуко, абрикос, персик)

2. Підсумок уроку.

Бесіда

Сьогодні на уроці звучали слова: дерева, кущі, трав’янисті рослини, гриби, квіти. А що в них спільне? *(це жива природа).*

Чому потрібно оберігати природу?

Прийом “Незакінчене речення”

Сьогодні на уроці я навчився ...

На уроці я запам’ятав ...

Найбільше мені сподобалося ...

Найкраще мені вдалося ...

3. Рефлексія. Оберіть відповідну цеглинку LEGO

(на фліпчарті картки формату А4 з написами і фото цеглинок LEGO)

Зелена – Супер! Мені під силу всі завдання!

Синя – Я працюю добре!

Червона – Мені потрібна допомога!
Жовта – Я можу працювати краще!
Голуба – Мене влаштовує моя робота!
Оранжева – Зроблено кілька помилок.

Н. М. Ряболус
тифлопедагог,
учитель початкових класів
Черкаської спеціальної школи
Черкаської обласної ради

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, 2 КЛАС

Тема. Поєдную числівники з іменниками.

Мета:

Дидактична – вчити учнів практичним шляхом встановлювати зв'язок між іменником та числівниками; закріплювати вміння учнів утворювати сполучення числівника з іменником; збагачувати словниковий запас учнів числівниками, зокрема у прислів'ях.

Корекційно-розвиткова – розвивати компетентність спілкування українською мовою, спостережливість, зв'язне мовлення; мисленнєві операції; розвивати прослідковуючу функцію зору під час виконання графічних завдань; коригувати навички графомоторики; розвивати дотикове сприймання, дрібну моторику рук тощо.

Виховна – виховувати старанність, працелюбність, відповідальність, дружнє ставлення до оточуючих, бажання спілкуватися українською мовою.

Тип уроку – інтегрований: українська мова, математика.

Обладнання: підручник “Українська мова та читання” Катерина Пономарьова, Київ, Оріон – 2019; прислів'я для роботи в парах, ноутбук, презентація, записи на дошці, демонстраційні картки, ребуси, завдання з LEGO, цеглинки Лего, відео-фізкультхвилинка, зорова гімнастика.

ХІД УРОКУ:

I. Організаційний етап

Всі почули ви дзвінок.
Він покликав на урок.
Кожен з вас приготувався,
На перерві постарався.

Працюватимем старанно,
Щоб почути у кінці,
Що у нашім 2 класі
Діти просто молодці!

II. Актуалізація опорних знань

1. Відгадай загадку, скориставшись підказкою.

Що тримає всьому лад,
ще й полічить все підряд?
(кинвілсиЧ).

По порядку поскладає,
бо тим числам лік він знає.

2. Вірш “Числівник”

Послухайте уважно вірш. Про яку частину мови в ньому йдеться? Які числівники ви запам’ятали?

Число числівник назове,
У світ лічби вас поведе.
Ми навчимося рахувати,
І додавати й віднімати.
Одна на світ Батьківщина,
І матір теж одна-єдина,
Над нами сонечко одне,
Проміння шле нам золоте.
Земля одна, планет багато,

На небі тисячі зірок.
Шість буднів тижня – одне
свято,
І безліч у полях квіток.
Число числівник називає,
І всяк школяр це добре знає.
Один, два, три, чотири, п’ять –
Вчимося, друзі, рахувать.

3. Називання числа від 1 до 10

Кожне число, записане словом, а не цифрою, і є числівником.

4. LEGO-гра “Числівник” (презентація)

Ви любите працювати з LEGO. Тому зараз проведемо ще одну вправу на увагу! Кожен числівник позначатимемо певним кольором.

Скільки днів має тиждень? (7)

Яким за порядком є вівторок? (2)

Яким за порядком є місяць вересень? (9)

Скільки місяців має одна пора року? (3)

Скільки пальців на одній руці? (5)

Скільки хвилин має одна година? (60)

III. Повідомлення теми і завдань уроку

Сьогодні ми будемо поєднувати числівники з іменниками.
Запишемо тему уроку "Поєдную числівники з іменниками"

IV. Робота над темою уроку

Вибірковий диктант

Випишіть числівники з тексту.

Невтомні трудівники

Бджоли – найдавніші мешканці нашої планети.

На жаль, бджола бачить лише шість кольорів. Уже на третій день після свого народження бджоли починають працювати. З четвертого дня годують личинок медом і квітковим пилом. Для того, щоб зібрати один кілограм меду, комасі необхідно відвідати десять мільйонів квіток. Живе робоча бджола близько шістдесяти днів.

Ви теж на уроці маєте працювати, як бджілки. Працьовиті бджілки підготували вам завдання.

1. Перше завдання від бджілки.

Каліграфічна хвилинка

Бджілка хоче, щоб ви вміли каліграфічно писати її назву.

Бб бд дж жо ол ла бджола

2. Друге завдання від бджілки. Робота з підручником

Вправа 2, с. 37. Визначте, скільки спортивного інвентарю завезли в школу. Запишіть словосполучення та підкресліть числівники.

П'ять обручів, дев'ять скакалок, вісім м'ячів, десять ракеток.

3. Третє завдання від бджілки. Гра "Відгадайте слова"

40А, пі100лет, пі2л, 7я.

Назвіть слова, що зашифровані у ребусах. Запишіть їх у зошит та підкресліть у них частинки, які можуть бути числівниками (*сорока, пістолет, підвал, сім'я*).

4. Четверте завдання від бджілки. Робота в парах

Зберіть прислів'я, запишіть їх у зошит та підкресліть числівники. Поясніть значення кожного прислів'я. Кожна пара отримує конверт із розрізаними прислів'ями. Відповідно до зорових можливостей учнів прислів'я надруковані збільшеним шрифтом або шрифтом Брайля.

1 пара. Сім раз відмір, а один раз відріж.

2 пара. Він уже сім літ на одній дудці грає.

3 пара. Коли два б'ється – третій не мішайся.

4 пара. Два брехуни одної правди не скажуть.

Ви гарно попрацювали. Час трішки відпочити. Давайте проведемо фізкультхвилинку.

Фізкультхвилинка “Бджілка”

<https://www.youtube.com/watch?v=КАХХwQKBq18>

5. П'яте завдання від бджілки. Учні зазначають дату свого народження

за зразком: Я народився (народилася) ... (число) ... (місяць) ... (рік).

Давайте перевіримо, чи вмієте ви правильно вживати числівники у мовленні. Розкажіть, коли ви народилися.

6. Шосте завдання від бджілки. Розв'яжіть задачу (презентація).

Розв'яжіть задачу та назвіть усі числівники; випишіть у зошити всі числівники, замінюючи цифри словами.

20 яблук Петрик мав.

10 яблук мамі дав,

5 – малій сестрі Сабіні.

Скільки ж залишив собі він?

7. Сьоме завдання від бджілки. Працюйте з підручником.

Вправа 6: напишіть інформацію про свій клас.

8. Восьме завдання від бджілки. Щоб ротик був слухняним.

Давайте вивчимо скоромовку про сороку та позмагаємося, хто у класі кращий скоромовець. Назвіть числівник, який зустрічався у скоромовці.

Скоромовка

Хитру сороку
Спіймати морока,
А на сорок сорок
Сорок морок.

Весела перерва

Знайдіть у тексті усмішки числівники
Позич мені, будь ласка, п'ятдесят копійок.
На жаль, у мене тільки десять.
Ну, то позич десять, а сорок будеш винен.

Зорова гімнастика “Бджілка”

<https://www.youtube.com/watch?v=iXK1ltGfooE>

Ми багато писали, читали і працювали з комп'ютером. Час нашим очкам відпочити. Тож проведемо зорову гімнастику. Уважно спостерігайте за рухом бджілок та квіточок.

9. Дев'яте завдання від бджілки. Гра “Вставте пропущений числівник” (за закритою дошкою).

Вставте пропущені числівники.
У числі 38 є ... десятки і ... одиниць.

10. Десяте завдання від бджілки. Гра “Казкові числівники”

Пригадайте, із яких казок уривки. Назвіть числівники, використані в тексті.

1. Жили собі двоє мишенят – Круть та Верть і півник Голосисте Горлечко. Мишенята було тільки й знають, що танцюють та співають. А півник удосвіта встане, всіх піснею збудить та й до роботи береться.

2. Росла дідова ріпка, росла! Зразу така, як мишка, була, потім, як кулак, потім, як буряк, потім, як два, а накінці стала така, як дідова голова.

3. Уліз і той. Уже їх шестеро, уже так їм тісно, що й нікуди. Коли це тріщать куці, вилазить ведмідь – та й собі до рукавички, реве й питається:

- А хто-хто в цій рукавичці живе?

Перевірте себе! Казки: “Півник і двоє мишенят”, “Ріпка”, “Рукавичка”.

V. Підсумок уроку

1. Рефлексія

Сьогодні на уроці я дізнався...

Сьогодні на уроці мені сподобалося...

2. Гра “Впіймай числівник і відгадай загадку” (діти плескають в долоні, коли почують числівник)

А. Два брати, обидва Кіндрати, через дорогу живуть, один одного не бачать (очі).

Б. Одна нога і шапка, а голови нема. Що це таке? (Гриб).

В. У хліві – два ряди баранців, і всі біленькі (зуби).

Г. Чотири братики під одним дахом стоять (стіл).

Д. Є 7 братів: роками рівні, іменами різні (дні тижня).

3. Оцінювання результатів роботи на уроці

VI. Домашнє завдання

Вправа 7, с. 38. Утворіть сполучення іменників з числівниками.

Ю. А. Супрунова

учитель початкових класів

Конотопської спеціальної школи

Сумської обласної ради

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, 3 КЛАС

Тема. Прикрашаю своє мовлення прикметниками.

Мета:

Дидактична – поглибити знання про прикметники, формувати в учнів уміння визначати в тексті прикметники, ставити до них

потрібні запитання, опрацьовувати теоретичний матеріал підручника, робити висновки, узагальнення; збагачувати лексичний запас школярів прикметниками, вчити прикрашати своє мовлення прикметниками, формувати ключові, предметні та комунікативні компетентності.

Корекційно-розвиткова – розвивати творчу уяву, увагу, пам'ять, критичне мислення, усне і писемне мовлення; удосконалювати вміння розглядати зображення та виділяти і називати їх характерні ознаки, розвивати естетичні смаки учнів.

Виховна – виховувати інтерес до художнього мистецтва, повагу до української мови, до традицій своєї країни, спостережливість.

Обладнання: мультимедійний комплекс, гості уроку Щебетунчик, Читалочка, Родзинка, Гаджик; “Чарівна скринька”, пензлик, фарби; картини Івана Костянтиновича Айвазовського “Буря на морі”, “Штиль”, “Дев’ятий вал”, “Захід сонця”, “Місячна доріжка”, “Морський берег”, “Ніч на Чорному морі”; LEGO (6 цеглинок).

Тип уроку: комбінований

ХІД УРОКУ:

I. Організація класу до уроку

Емоційне налаштування

Моя рідна Батьківщина

Має назву Україна.

В мене й нація своя –

Українка (українець) в батьків я.

Є у мене й рідна мова,

Де українське кожне слово.

Чи подобається вам наша мова?

Яка вона?

Вправа “Ланцюжок”

Учні передають один одному іграшку у вигляді серця й дають відповідь на запитання.

На яке запитання відповідають названі вами слова?

- До якої частини мови вони належать?

II. Актуалізація опорних знань

Бліц-опитування. Продовж речення.

Як змінюються прикметники ... (за числами, за питаннями).

Як змінюються прикметники в однині ... (за родами).

Як визначити число прикметника... (за іменником, пов'язаним з ним).

Від чого залежить рід прикметника? (від іменника).

У множині рід прикметника ... (не визначається).

Хвилинка каліграфії

Ів ан Іван Ай ваз зов ськ ий Айвазовський

Офтальмологічна хвилинка

III. Мотивація навчальної діяльності

1. *Гра "Чарівна скринька"*

У мене є чарівна скринька, а що знаходиться у ній, ви дізнаєтесь, якщо відгадаєте загадки.

Він для фарби – незамінний,

Бо художник він відмінний.

Розфарбує все, як треба,

І малюнок є вже в тебе (*пензлик*).

Пензлик, аркуш та вода...

Де ж малюнок? От біда!

Що іще забув я взяти,

Щоб пейзаж намалювати? (*Фарби*)

2. *Інтерактивна технологія "Проблемне запитання"*

Кому можуть належати ці речі?

А чи використаємо ми ці предмети на уроці?

IV. Повідомлення теми, завдань уроку

Сьогодні на уроці ми будемо вчитися прикрашати своє мовлення прикметниками.

Відвідаємо художній музей. Познайомимося з художником Іваном Айвазовським та його картинами.

V. Вивчення нового матеріалу

Вправа 1, с. 101

Наші друзі Щебетунчик, Читалочка, Родзинка, Гаджик вже побували на Миколаївщині.

Дізнайся з рекламного плаката, де саме вони побували. Розкажи, яку інформацію містить цей плакат.

Відповіді учнів.

У картинній галереї

Знайомтесь – художник Іван Костянтинович Айвазовський (1817-1900). За 65 років своєї творчості він створив понад 6 000 картин, які зараз прикрашають усі музеї світу й приватні зібрання.

Перегляд картин “Буря на морі”, “Штиль”, “Дев’ятий вал”, “Захід сонця”, “Місячна доріжка”, “Морський берег”, “Ніч на Чорному морі”.

Які картини сподобались?

Вправа 2, с. 101. Розгляньте світлини картин, які зацікавили друзів (“Буря на морі” та “Штиль”). Зробіть висновок, що малював Іван Айвазовський

VI. Усвідомлення вивченого матеріалу

Вправа 3, с. 101. Прочитай текст

Іван Айвазовський – відомий художник, який написав багато полотен на морську тематику. Він жив і працював у Криму. У місті Феодосія розташований великий музей його картин.

Експрес-тест

Де жив і працював Іван Айвазовський?

У якому місті розташований музей його картин?

На яку тематику писав свої картини?

Робота зі словом

Художника, що малює мари́ни (морську тематику) називають мари́ністом. Отже, Іван Костянтинович Айвазовський художник-мари́ніст.

Записуємо у зошит: художник-мари́ніст.

Визначте наголос у слові мари́ніст.

Складіть речення з цим словом.

Робота в парах. Вправи 4-5, с. 102

Прочитайте розповідь Гаджика про картину І. Айвазовського. Чи зрозуміло, яку саме картину він описав?

Море ..., ..., ... На морі ..., ... корабель. Його оточують ..., ..., ... хвилі. Картина викликає ... настрої.

<u>Довідничок.</u>	неспокійне
море	розбурхане
	суворе
корабель	самотній
	беззахисний
хвилі	великі
	небезпечні
картина	безпощадні
	тривожний

Скориставшись словами з довідки, встановіть відповідність.

Вправи 5-6, с. 102

Доповніть розповідь Гаджика словами з довідки і запишіть.

Прочитайте утворений текст.

Чи зрозуміло тепер, яку з картин, зображених у завданні 2, описав Гаджик?

Вправа 7, с. 102

Якою частиною мови є вставлені в розповідь Гаджика слова?

Зробіть висновок про роль прикметників у мовленні.

Прикметники допомагають детальніше і точніше уявити предмет.

Фізкультхвилинка

VII. Систематизація та узагальнення навчального матеріалу

Розвиток зв'язного мовлення

Робота в парах. Вправи 8-9, с. 102

Розгляньте малюнки. Як ви думаєте, хто з хлопчиків розбив м'ячем вікно, а хто – забив гол. Придумайте хлопчикам імена. Виберіть з довідки прикметники, які характеризують кожного з футболістів.

Довідка: радісний, задоволений, похнюплений, сумний, щасливий, пригнічений.

Вправа 9, с. 102

Складіть з прикметниками речення про кожного хлопчика.

Після закінчення гри у хлопців були різні настрої. Сашко повертався додому радісний, задоволений, щасливий. А Петро був похнюплений, сумний, пригнічений, тому що його команда програла у футбол.

Самостійна робота. Вправа 10, с. 102

Складіть про одного з хлопчиків розповідь (3-4 речення) і запишіть. Використайте прикметники.

Сашко ...., ..., ...

Петро ...., ..., ...

VIII. Підсумок уроку

1. Робота в групах. *Інтерактивна технологія “Розфарбуй слово”*

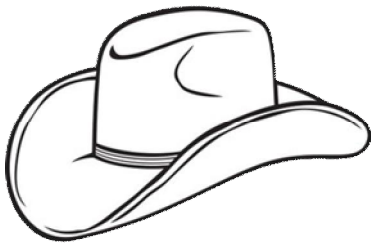
Дітям пропонується уявити названий предмет, словесно його розфарбувати і внести свої пропозиції в уявний ланцюжок.

1 група – вітрильник

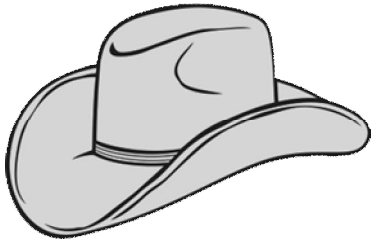
2 група – небо

3 група – учні

2. Метод “Капелюшки де Боно”, або “6 капелюхів”: білого, жовтого, чорного, червоного зеленого та синього кольорів.

Інформація. З яким художником ми познайомились, що цікавого ви дізнались про нього?

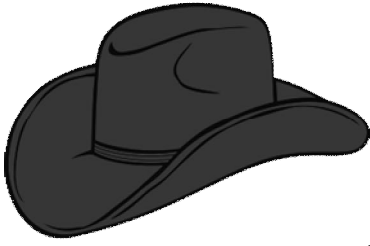

Логічний позитив. Яку роль виконують прикметники у мовленні?

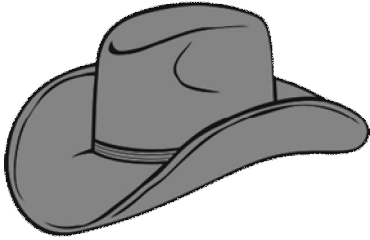

Критика. Що може статись, якщо прикметники зникнуть із нашої мови?

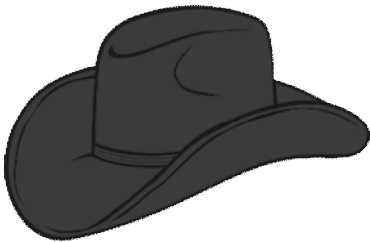

Почуття та інтуїція. Що ви відчували сьогодні на уроці?

Креативність. Склади речення з кількома прикметниками.

Управління процесом. Навіщо потрібні знання, здобуті сьогодні на уроці?

IX. Рефлексія. *Інтерактивна технологія “Емоційна ромашка”*

Дай відповіді цеглинками LEGO.

Зелена – у мене все вийшло

Жовта – було важко

Червона – нічого не зрозумів

X. Домашнє завдання.

Підручник с. 102, впр. 11. Спиши текст, добираючи пропущені прикметники.

4. РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ

Т. І. Пудікова

учитель початкових класів
Конотопської спеціальної школи
Сумської обласної ради

УРОК РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ, 2 КЛАС

Тема. Розповідаю про осінні турботи тварин.

Мета:

Дидактична – вчити знаходити у повідомленні необхідну інформацію, конкретні відомості; висловлювати свою думку щодо певної проблеми; створювати висловлювання з опорою на власний досвід та почуту інформацію; розвивати усне та писемне монологічне та діалогічне зв'язне мовлення учнів, збагачувати мовленнєвий запас школярів, продовжувати формувати в учнів предметні, комунікативні, ключові, загальнопізнавальні, навчально-організаційні, здоров'язбережувальні та загальнокультурні компетентності.

Корекційно-розвиткова – збагачувати уявлення учнів про тваринний світ, природу загалом; розвивати візуальне та дотикове сприймання у пізнанні світу тварин та навколишнього загалом; розвивати увагу, пам'ять, творчу уяву, мисленнєві операції.

Виховна – виховувати спостережливість, дбайливе ставлення до тварин, прагнення охороняти природу рідного краю; уважність до свого мовлення та мовлення однокласників; прагнення логічно і зв'язно висловлювати свої думки.

Обладнання: ілюстрації тварин, контури тварин, книга шрифтом Брайля із рельєфно-графічними зображеннями тварин, картки для роботи в парах, картки зі словами для складання речення, предмети для гри “Що в торбинці?”, презентація “Розповідаю про осінні турботи тварин” з наведеними контурами

малюнків та тварин, кульки Су-Джок, цеглинки Lego, музичний супровід – П. І. Чайковський “Пори року. Осінь”.

Освітні галузі: мовно-літературна, природнича, інформатична.

ХІД УРОКУ:

I. Організаційний момент

Всі зібрались на урок?

То ж пора нам поспішити –

Кличе в подорож дзвіно (слайд 1).

II. Актуалізація опорних знань

Всіх гостей ми раді привітати.

Добрий день!

І урок вже треба починати,

І сьогодні будемо ми вчитись

розповідь складати.

А що ще ми будемо робити

І про кого будем говорити,

Ви зможете самі сказати,

Коли загадки ви спробуєте відгадати (слайд 2).

1. Загадка

Хвіст трубою, спритні ніжки –

Плиг із гілки на сучок!

Носить все вона горішки

В золотий свій “сундучок”.

В неї й очі, мов горішки,

Кожушинка хутряна,

Гострі вушка, наче ріжки, –

У дуплі живе вона – білочка), (слайд 3).

2. Бесіда з учнями:

Який у білочки хвіст? (трубою).

Які очі? (мов горішки).

Вушка? (гострі, наче ріжки).

3. Повідомлення вчителя

Чи знаєте ви, що... (слайд 4)

Коли білка стрибає з дерева на дерево, то їй допомагає довгий пухнастий хвіст. Він служить їй кермом, і парашутом, підтримує її у повітрі. Взимку білка накривається хвостом, як ковдрою.

4. Загадка

Влітку ходить, бродить лісом.

Усе трощить важка нога.

Взимку він, накрившись хмизом,

У барлозі спать ляга (ведмідь), (слайд 5)

5. Повідомлення вчителя

Цікавинка (слайд 6)

Ведмідь дуже сильна тварина. Він здатен наздогнати коня, одним ударом зламати хребет бичу, лосю, оленю. Добрий плавець, спритний, може нечутно підкрастися до жертви, швидко і довго бігти.

III. Оголошення теми та очікуваних результатів

Як ви вважаєте, про що ми будемо говорити на уроці? (слайд 7)

(прочитайте речення, склавши його зі слів)

турботи про осінні тварин. Розповідаю

(*Розповідаю про осінні турботи тварин*)

IV. Сприймання та осмислення нового матеріалу

1. Робота в зошиті (слайд 8)

Завдання 1. Розгляд малюнків

Кого ви бачите на малюнку ліворуч, праворуч, внизу? Розкажи як тварини готуються до зими?

2. Робота в парах з картками тварин

Розпитай у друзів, як інші тварини готуються до зими?

3. Гра “Що в торбинці?” (слайд 10)

Білка наша працююча,

Господиня діловита,

Щоб зимою пирувати,

Треба зараз працювати.

Ось знайшла її торбинку

Повну всякого добра.

А чи зможемо сказати,

Що вона там запасла.

Зараз кожен з вас на дотик,

Зможе визначити, що це...(горішки лісові, волоські, шишки, муляжі грибів)

Ось така в нас господиня

І не голодно їй буде,

Коли прийде місяць грудень.

Замете усе снігами,

І скує усе льодами.

4. Гра “Чим пахне?” (слайд 11)

А ведмідь?

Як він готується до зими?

А чи полюбляє ведмідь ось це...

Вічка наші закриваєм

І вдихаєм аромат.

Що ж ведмедик полюбляє,

Це звичайно...

I – варіант – мед

II – варіант – малинове варення

А чи корисні ці продукти для нас з вами?

Чим саме?

А знаєте ви, що ведмеді їдять все літо та осінь. Вони відкладають жир. І цілу зиму висмоктують його з лапи. На відміну від білочки, ведмедики цілу зиму сплять.

Завдання 2. (слайд 12)

Добери і запиши слова, які використаєш під час розповіді за малюнками.

Динамічна пауза (слайд 13)

5. Складання речень за малюнками (слайд 14)

Допоможи тваринкам, адже скоро зима.

Перше речення – колективно, з коментуванням.

Друге речення – у парах, а підказкою будуть розрізані слова.

Третє речення записати самостійно.

Що ви знаєте про їжачка? (слайд 14)

Гра “Живе речення”

(I учень слово “нірку”, II – “мостить”, III – “їжачок”, IV – “свою”, V – “травичкою”. Перешикуватись так, щоб вийшло правильне речення).

Записування речення в зошиті.

Про кого йшла розповідь? До якої пори року готуються звірі?

Відпочинок для очей (слайд 15)

V. Узагальнення і систематизація вивченого матеріалу

Поміркуй і скажи, чому деякі звірі на зиму залягають у сплячку.

1. *Опрацьовуємо завдання 5, ст. 15. (слайд 16)*

2. *Малювання. Як готується до зими ведмідь.*

Методика Су-Джок

3. *Розгадування ребусу. Словникова робота (слайд 17)*

VI. Рефлексія

А тепер важливий крок. Підсумуємо урок.

Які завдання виконували на уроці?

Чи впорались ми зі всіма завданнями?

Чи дізналися на уроці щось нове?

1. *“Закінчи речення, вислови свою думку”*

Тепер я можу...

2. *Оцінити свою роботу за допомогою цеглинок (слайд 18)*

Зелена – молодець

Жовта – добре

Червона – тренуйся

3. *Оцінювання учнів*

Мені сподобалося, як сьогодні на уроці працювали.

Діти, ви працювали старанно.

Тож урок пройшов не марно.

Працювали від душі,

Другий клас – ви молодці!!!

Хвилинка поезії під супровід музики (слайд 19)

Все на землі, все треба берегти –

І птаха, й звіра, і оту рослину.

Не чванься тим, що цар природи ти –

Бо врешті, ти її частина.

Друже мій, люби життя,

Люби людей, природу,

А кривду кинь у забуття,

Як камінь в тиху воду.

(Б. Лепкий)

Науково-методичне видання

**ЗБІРКА КОНСПЕКТІВ УРОКІВ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ**

Навчально-методичний посібник

Технічний редактор – Т. М. Ветраченко

Верстка – Т. С. Меркулова

Підписано до друку *12 січня 2022 р.*
Формат 60x84/16. Папір офісний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. аркушів 4,37. Облік видав арк. 2,18.
Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова. 01030, м. Київ, вул. Пирогова, 9.
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002
(044) 239–30–26